

Міст

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 37 (5194) 16 верасня 2022 г.

ISSN 0024-4686

Па сіле
і размаху
роўных няма
стар. 5

Культурная
«Спадчына»
народа
стар. 11

Неабходнасць
адчування
дыскамфорту
стар. 12

Выбух каласальнай моцы

Жыхары Заходняй Беларусі сустракаюць байцоў РСЧА. Верасень 1939 г.

Па ўсёй краіне пачалося ўжо ўрачыстае святкаванне вялікай даты — Дня народнага адзінства. За гэтымі высокімі словамі хаваецца адна пачаўся вызваленчы паход Чырвонай арміі на тэрыторыі Заходняй Беларусі і Украіны, у выніку якога адбылося ўз'яднанне жыхароў заходнебеларускіх земляў і БССР. Летась на Усебеларускім народным сходзе падзею вырашылі адзначыць каляндарна, і Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь з'явілася новае дзяржаўнае свята.

Дзень народнага адзінства — дата важная і для гісторыі айчыннага мастацтва. Так, уз'яднанне народа Беларусі ў першай палове XX стагоддзя выклікала да жыцця незлічоную колькасць твораў літаратуры. У рэшце рэшт грамадскасць перажыла пасіянарны выбух каласальнай моцы, былі адкрыты дзясяткі новых імён (Міхась Машара, Валянцін Таўлай, Міхась Васілёк, Піліп Пестрак, Максім Танк), вярнуліся ў літаратуру імёны забытыя (Уладзімір Самойла, Максім Гарэцкі, Ядвігін Ш), а савецкі ідэалагічны пантэон папоўніўся выявамі новых герояў — дзеячаў нацыянальна-вызваленчага руху, якія ва ўмовах паланізацыі і нацыянальнага прыгнёту аддавалі жыцці ў імя беларушчыны.

«ЛіМ»-акцэнт

Узнагароды. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка напярэдадні Дня народнага адзінства, які адзначаецца 17 верасня, уручыў дзяржаўныя ўзнагароды дзесячым розных сфер. «Ушаноўваем беларусаў, якія сваімі талентам, працавітасцю дасягнулі вялікіх вышынь у вытворчай і творчай дзейнасці, у служэнні Радзіме і свайму народу, — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. — У Год гістарычнай памяці лічу важным падкрэсліць, што дзень 17 верасня вярнуўся ў наш святочны календар не толькі як напамін аб каштоўнасці свабоды і незалежнасці, але і як даніна эпосе, якая падарыла нам, беларусам, права заняць сваё месца на карце свету». Кіраўнік дзяржавы павіншаваў усіх з надыходзячым святкам — Днём народнага адзінства — і пажадаў, каб заслужаныя ўзнагароды і званні сталі чарговай прыступкай да новых прафесійных і творчых перамог у іх жыцці. Прадстаўнікі розных сфер удастоены ордэнамі, медалёў «За працоўныя заслугі», Франціска Скарыны, адзначаны ганаровымі званнямі ў сферы культуры і мастацтва, адукацыі, будаўнічай галіны і архітэктуры, спорту. Народнай артысткай Беларусі стала артыст-вакаліст, вядучы майстар сцэны заслужанага калектыву «Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр» Маргарыта Александровіч.

• Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатоль Маркевіч узнагародзіў супрацоўнікаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, цэнтра культуры «Віцебск», Мінскага гарадскога палаца культуры, прадзюсарскага цэнтра «СПАМАШ» і іншых прадстаўнікоў сферы культуры. «Сёння словы вялікай удзячнасці выказваю ўсёй сферы культуры, усім супрацоўнікам, а ў нас іх вялікая колькасць, больш за 42 тысячы. Упэўнены, што гэта наш вялікі патэнцыял, таму што ў сферы культуры працуюць асаблівыя людзі. Іх асаблівасць у адданасці прафесіі і сваёй краіне, яны любяць яе і паважаюць, а сваёй творчасцю кожны раз падкрэсліваюць значнасць і важнасць сферы культуры», — адзначыў Анатоль Маркевіч. Пасля ўручэння ўзнагарод для гасцей цырымоніі арганізавалі святочны канцэрт, падтрыманы сіламі студэнтаў і педагогаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, і экскурсію па Нацыянальным мастацкім музеі.

Прызначэнні. Уладзімір Матусевіч прызначаны генеральным дырэктарам ААТ «Белкніга». Раней ён займаў пасады намесніка міністра інфармацыі, кіраўніка РУП «Белпошта», намесніка начальніка галоўнага ўпраўлення — начальніка ўпраўлення каардынацыі інфармацыйнай дзейнасці галоўнага ўпраўлення інфармацыйнай палітыкі і грамадскага развіцця Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Апошніе месца працы — ААТ «Банк развіцця Рэспублікі Беларусь». Прадстаўляючы новага кіраўніка калектыву ААТ «Белкніга», міністр інфармацыі Уладзімір Пярцоў пажадаў прадпрыемству далейшай эфектыўнай працы ў выкананні задач, якія ставяцца перад ім: прыбытак і безумоўнае выкананне дзяржаўных прырытэтаў у прадстаўленні беларускай кнігі. ААТ «Белкніга» з'яўляецца найбуйнейшым кнігагандлёвым прадпрыемствам Рэспублікі Беларусь, якое налічвае 95 гандлёвых аб'ектаў, з іх 86 кнігарняў ва ўсіх рэгіёнах краіны.

Прэзентацыі. Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук прэзентаваў зборнік навуковых прац «Рэжскі мір 1921 года і Беларусь (да 100-годдзя заключэння)». Выданне выйшла ў свет да Дня народнага адзінства, перадае БелТА. «Гэты зборнік стаў сімвалічнай падзеяй, паколькі праз некалькі дзён мы будзем адзначаць гадавіну аб'яднання Заходняй Беларусі з БССР. Безумоўна, гэта знаковы момант, таму мы праводзім такое мерапрыемства, — сказаў вучоны сакратар Інстытута гісторыі НАН Павел Трубчык. — Мы павінны даследаваць факты, абставіны не толькі заключэння Рэжскага мірнага дагавора, але і ў цэлым перыяду знаходжання Заходняй Беларусі ў складзе польскай дзяржавы. Ёсць вельмі шмат пытанняў. І гэтыя пытанні заўсёды выклікаюць значную цікавасць як з боку замежных навуковых работнікаў, даследчыкаў, так і грамадства».

Конкурсы. Выданне агенцтва «Мінск-Навіны» часопіс «Качели» стаў пераможцам VIII Усерасійскага конкурсу дзіцячай прэсы «Волшебное слово». Ён адзначаны дыпламам у адмысловай event-намінацыі «Сямейныя каштоўнасці». Вынікі конкурсу былі падведзены на фестывалі дзіцячых СМІ, які адбыўся ў мінулыя выхадныя ў Ніжнім Ноўгарадзе. Традыцыйна ў ім беруць удзел вядучыя расійскія дзіцяча-юнацкія выданні, журналісты, выдаўцы, мастакі, бібліятэкары. Беларускі часопіс на роўных змагаўся з выданнямі з Масквы, Санкт-Пецярбурга, Белгарада, Кірава, Пярмі, Сыктывура, Екацярынбурга, Новасібірска, Краснадарскага краю, Таганрога, Разані, Уфы, Якуцка. «Мы заўсёды падкрэсліваем, што «Качели», нягледзячы на заўважаны ўзрост аўдыторыі 6—11 гадоў, — сямейны часопіс. Мама і тата, бабулі і дзядулі, браты і сястрычкі — самыя блізкія людзі для нашых чытачоў. Таму мы з задавальненнем публікуем партрэты мам «пэндзляў» юных мастакоў, прысвечаныя ім вершы, сямейныя гісторыі... І шматлікія заданні мы таксама даём юным чытачам з разлікам на дапамогу дарослых», — распавяла галоўны рэдактар часопіса Таццяна Гуляева.

Агляд афіцыйных падзей ад Алеся ЦІМАФЕВА

Саюз пісьменнікаў Беларусі
віншуе супрацоўнікаў бібліятэк рэспублікі з прафесійным святкам!

Дзякуючы вашай самаадданай і карпатлівай працы, у якую ўкладваецца часцінка душы, кніга па-ранейшаму застаецца найважнейшым захавальнікам культурных каштоўнасцей, правадніком у свет прыгожага, добрага, вечнага.

Для пісьменнікаў няма большага гонару, чым бачыць сваю кнігу на паліцы публічнай бібліятэкі, ведаць, што яе заказваюць чытачы, бяруць, абмяркоўваюць, няхай нават крытыкуюць... Кніга жыве! І аўтар яе жывы, нават пакінуўшы нас, калі яго творы працягваюць знаходзіць водгук у чытацкіх душах і сэрцах.

Дзякуй вам, нашы дарагія калегі!

круглы стол

Феномен культуры

Учора, 15 верасня, у Беларусі святкавалі Дзень бібліятэкі. Свята, заснаванае больш за два дзесяцігоддзі назад і прымеркаванае да дня нараджэння галоўнай беларускай кніжніцы, і сёння застаецца важнай падзеяй у культурным жыцці краіны. Бібліятэкары і кнігазнаўцы збіраюцца ў гэты дзень на Міжнародным кангрэсе «Бібліятэка як феномен культуры», які сёння прайшоў у Мінску дзевяты раз. Ды шматлікія мерапрыемствы ладзяцца не толькі ў сталіцы, але і па ўсёй краіне... Напярэдадні свята ў Прэс-цэнтры Дома прэсы адбылася прэс-канферэнцыя «Бібліятэка — святаг ведаў. Значнасць кнігі ў жыцці беларускага грамадства».

Падчас прэс-канферэнцыі вядучы спецыялісты бібліятэчнай сферы Беларусі абмеркавалі поспехі і дасягненні на прафесійнай ніве, падзяліліся цікавай статыстыкай і раскрылі планы на будучыню. Адкрыла сустрэчу загадчыца сектара маніторынгу і каардынацыі дзейнасці бібліятэк Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Анастасія Маслоўская: «Мы пачыналі наш шлях сто гадоў назад з фондам у 60 тысяч дакументаў, сёння наш

фонд — амаль найбуйнейшы сярод нацыянальных бібліятэк краін СНД, і набліжаецца да 10,5 мільёнаў дакументаў. Саступаем толькі Расійскай дзяржаўнай і Расійскай нацыянальнай бібліятэкам. <...> Больш за 2,5 мільёны наведванняў мы фіксуем штогод. <...> Таксама штогод мы даём доступ больш чым да ста баз даных сусветных вытворцаў. Гэта тысячы, мільёны артыкулаў па вядучых галінах ведаў!»

Намеснік дырэктара па асноўнай дзейнасці ДУ «Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага» Ларыса Верамчук таксама падзялілася статыстыкай і расказа аб прыярытэтах брэсцкай бібліятэчнай сеткі: «Кнігі і дакументы — рабро нашай працы. Галоўны ж прыярытэт апошніх гадоў — праца бібліятэкі ў электроннай прасторы». У сваю чаргу намеснік дырэктара ДУ «Гомельская абласная ўніверсальная бібліятэка імя У. Леніна» Таццяна Барабаншчыкава акцэнт зрабіла на фестывальным руху і афлайн-мерапрыемствах. З намерам працягваць арганізацыю вочных імпрэз выказалася і Таццяна Швед, дырэктар ДУ «Цэнтралізаваная сістэма дзіцячых бібліятэк г. Мінска».

«Калі браць усю бібліятэчную сетку Рэспублікі Беларусі, то мы гаворым прыкладна аб 7 тысячых бібліятэк. Калі ж гаварыць аб сістэме публічных бібліятэк Міністэрства культуры, то гэта на сённяшні дзень 2349 устаноў. Сукупна ў іх фондах захоўваецца больш ад 40 мільёнаў дакументаў, карыстаўнікам публічных бібліятэк з'яўляецца кожны трэці жыхар нашай краіны, гэта каля 2,8 мільёна чытачоў», — падсумавала Анастасія Маслоўская.

Каміла НАВІНКІНА

да ведама

Вераснёўская сустрэча

Мерапрыемствам да Году гістарычнай памяці расчыніла свае дзверы літаратурная гасцёўня «Аўтограф», што працуе пры інтэрнаце № 8 БДЭУ. Творчы кіраўнік пляцоўкі супрацоўнік Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі паэтэса Іна Фралова прадставіла паважаную госцю — паэтэсу Алу Чорную. Напачатку мерапрыемства Але Дзітрыеўне ад імя кіраўніцтва была ўручана ўзнагарода МГА СПб — медаль Максіма Багдановіча.

Пасля прагучаў блок вершаў-успамінаў шанюўнай госці. Не без хвалявання Ала Дамітрыеўна ўзгадала блакадны Ленінград, пакуты жыхароў, сваё дзяцінства.

На памяць аб сустрэчы Але Дзітрыеўне засталіся ўдзячныя апладысменты, словы павагі і вочы слухачоў — жывыя, спагадлівыя, якія ўсё разумеюць.

Ганна СТАРАДУБ

памяць

Лёс Айчыны
праз гістарычныя артэфакты

У Выдавецкім доме «Звязда» у пярэдадзень 17 верасня пабачыла свет кніга з рэпрадукцыямі старых паштовак «Адзінства пераможнага народа».

Вядомы ў краіне калекцыянер Уладзімір Ліхадзедаў пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь выдаў альбом старых паштовак, іншых фатаграфічных ілюстрацый, якія даволі аб'ектыўна адлюстроўваюць жыццё ў Заходняй Беларусі з 1920 да 1939 года, паказваюць, як ішло вызваленне з-пад гнёту панскай Польшчы беларускіх земляў.

Кніга ўжо была прэзентавана ў Добрушы на Дні беларускага пісьменства. Цяпер выданне ёсць ва ўсіх крамах ААТ «Белкніга», а таксама ў кнігарні «Акадэм-

кніга» ў Мінску па праспекце Незалежнасці, 72.

Лаўрэат Прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Уладзімір Ліхадзедаў з'яўляецца аўтарам многіх філакартычных альбомаў, якія праз рэпрадукцыі старых паштовак прадстаўляюць гісторыю нашай краіны, памежных з ёю старонак. Шэраг кніг звязаны з імёнамі славетных гістарычных дзеячаў, асветнікаў. З дапамогай такога характару філакартычных выданняў можна вывучаць гісторыю. Альбомы серыі «Вацькаўшчына. У пошуках страчанага» запатрабаваны ў агульнаадукацыйнай школе, сярод студэнтаў і выкладчыкаў гуманітарных факультэтаў ВНУ Рэспублікі Беларусь.

Сяргей ШЫЧКО

праекты

Тэатрык пачуццяў

У справе папулярызаванні мастацкай літаратуры бярэзінскай бібліятэкары ўзялі на ўзбраенне кароткія літаратурныя шэдэўрыкі. У творчым арсенале праекта «Жывая кніга» Бярэзінскай раённай бібліятэкі — мастацкія калектыўныя чытанні, калі талкавай чытаюцца кароткія апавяданні сучасных аўтараў, якія па сэнсавай змястоўнасці нічым не наступваюць раманам.

У летні сезон чытай-дворык ахапіў дзіцячыя дваровыя пляцоўкі навабудоўляў, гарадскі сквер каля бібліятэкі, прышкольны летнік і раённы аздараўленчы лагер. Вулічны тэатрык на свежым паветры выступае камертонам чытацкага густу, ажыўляе літаратурную дзейнасць галоўнай бібліятэчнай установы горада. Тэатрыкаваныя прыёмы дазваляюць стварыць слухавы, зрокава ўспрымальны малюнак і вобраз — словам, і голасам, і інтанацыйнай падачай. Кожны пры жаданні можа прыняць удзел у імправізацыях «Калі б я апынуўся на месцы літаратурнага героя», прапанаваць сваю арыгінальную канцоўку, выступіць у ролі самадзейнага артыста, дадумаць, часам перайначыць сюжэт, узбагаціць свой жыццёвы досвед.

Бібліятэкарам не даводзіцца наракаць на адсутнасць цікавасці публікі. Чытачы-гледачы бібліятэчных міні-прадстаўленняў ахвотна ўдзельнічаюць у імправізаваных чытаннях, падыгрываюць у кульмінацыйных эпізодах арт-паказаў, імкнучыся паглыбіцца ў твор услед за аўтарам. Падлеткі актыўна ўключаюцца ў пачыны «Ад добрай кнігі — да добрага ўчынку», якія завяршаюць бібліятэчныя арт-паказы вулічнага тэатра. Запатрабаваны ў Год гістарычнай памяці патрыятычны чытай-дворык дазваляў перадаць горку праўду трагічных ваенных падзей, прадстаўленую вачыма дзяцей — герояў апавяданняў. Тэматычныя чытай-дворыкі прадставілі

мовай кнігі праблемы міласэрнасці і дружбы, каханні і ўзаемавыручкі, дапамогі, знайсці даступную інтанацыю ў размове аб падлеткавых праблемах пад літаратурным ветразем. Арт-акцыя «Кніга супраць шкодных звычак» прапанавала апа-вяданні літаратурнага SOS. Па-мастацку прадстаўлены сюжэты апавяданняў, імправізаваныя маналогі з рэкламным заклікам: «Беларуская літаратура: нам ёсць чым здзівіць чытацкі свет!».

У гонар Дня беларускага пісьменства на ўсю моц гучалі літаратурныя шэдэўрыкі з дарожнага чамадана на аўтавакзале, у гарадскім скверы з рэкламным заклікам: «Беларуская літаратура: нам ёсць чым здзівіць чытацкі свет!».

Літаратурныя інклюдзі мае неацэннае значэнне для асоб з фізічнымі абмежаваннямі і адпаведнымі цяжкасцямі ўспрымання друкаванай інфармацыі, абмежаванымі матчы-масцамі актыўнага самастойнага чытання. Бібліятэчны чытай-дворык для

маладых інвалідаў дазваляў інтэграваць іх у культурнае асяроддзе, далучыць да каштоўнасцей мастацкіх твораў. Пры гэтым выбіраюцца кароткія апавяданні з даходлівай мовай, зразумелым, простым і цікавым сюжэтам. Самастойнае прачытанне твораў мясцовых пісьменнікаў, твораў заяўленага аўтара па выбранай тэматыцы стымулююць акцыі «Прачытай залпам» з раздачай пакетаў соку з замацаванымі на іх тэкстамі кароткіх апавяданняў. Паказальна, што сусветная папулярнасць шведскай пісьменніцы Астрыд Лінггрэн узрасла пасля таго, як яе афарызмы пачалі друкаваць на малочных пакетах.

Стварыць аўтарытэтны літаратурны багаж бібліятэчных арт-прадстаўленняў дапамагаюць узорныя кароткія апавяданні, якія друкуюцца ў газеце «ЛіМ» пад рубрыкай

«Проза», у літаратурна-мастацкіх часопісах «Нёман», «Малодосць» і «Польмы», а таксама серыя зборнікаў прозы «Вера. Надзея. Любоў» (заснавана ў 2007 г., укладальнік Віктар Шніп).

Тамара КРУТАЛЕВІЧ
Фота даслана аўтарам

з нагоды

Унікальнае сховішча ведаў

Гэтымі днямі прадстаўнікі культурнай супольнасці нашай краіны адзначаюць яшчэ адну значную дату: 100-годдзе скарбніцы ведаў, светача беларускай культуры — Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. З гэтай нагоды 13 верасня ў кніжніцы ў галерэі «Атрыум» адбылося адкрыццё выставачнага праекта «Нацыянальная бібліятэка Беларусі: учора, сёння, заўтра».

Паводле арганізатараў, аснову экспазіцыі склалі архіўныя — як мастацкія, так і дакументальныя — фатаграфіі, якія дазваляюць убачыць мінулае, сучаснасць і будучыню асветніцкай установы «праз прызму творчага ўяўлення іх аўтараў».

Адзін з найбольш ранніх здымкаў, прадстаўлены на выстаўцы, ілюструе перыяд, калі бібліятэка месцілася ў Юбілейным доме на тэрыторыі архіерэйскага падвор'я ў Мінску. Будынак 1913 года захаваны і дагэтуль, ён стаіць побач з Цэнтральным Домам афіцэраў з боку праспекта Незалежнасці. Фота першых супрацоўнікаў

бібліятэкі разам з легендарным дырэктарам Іосіфам Бенцыянавічам Сімановічам зроблена ў 1926 годзе ў дварыку кніжніцы. Цікава прасачыць, як з цягам часу змяняліся архітэктурныя выявы бібліятэкі. Адно ж заставалася нязменным: умяшчальна ведаў — заўсёды знававы будынак.

Наведаўшы выставачны праект «Нацыянальная бібліятэка Беларусі: учора, сёння, заўтра», прымеркаваны да 100-годдзя галоўнай беларускай кніжніцы, гледачы змогуць даведацца і адчуць, чаму Нацыянальная бібліятэка сёння — гэта «найбуйнейшы інфармацыйны і сацыякультурны цэнтр краіны, унікальнае сховішча нацыянальных дакументаў, установа, якая імкліва відазмяняецца ў адпаведнасці з патрабаваннямі часу». Вядома, гэткага поспеху дасягнуць было б немагчыма, калі б не верныя супрацоўнікі, чые шэрагі на працягу стагоддзя толькі пашыраліся. На здымках, якія па большай частцы дэманструюцца ўпершыню, яны, адданыя сваёй справе, таксама заўсёды побач.

Каміла НАВІНКІНА

імпрэзы

Творцы кніжнага слова

Штогод у першую нядзелю верасня ў Беларусі ладзіцца Дзень беларускага пісьменства — урачыстасць у гонар знакамітых асветнікаў, дзяржаўных і рэлігійных дзеячаў, якія заклалі падмурак беларускай адукацыі і пісьменства. Супрацоўнікі філіяла «Лідская гарадская дзіцячая бібліятэка» з гэтай нагоды праводзяць разнастайныя

мерапрыемствы: знаёмяць з творамі класікаў і сучасных беларускіх аўтараў, у тым ліку пісьменнікаў-землякоў, з навуковымі, энцыклапедычнымі, даведковымі і мастацкімі выданнямі па гісторыі і культуры Беларусі.

Так, да ўвагі чытачоў быў арганізаваны адкрыты прагляд літаратуры «Словы пісьменнікаў — скарб народа», прысвечаны песнярам бела-

рускай зямлі — Янку Купалу і Якубу Коласу. Бібліятэчны ўрок «Беларускае пісьменства: ад Скарбыні да сучаснасці» — для вучняў 4-х класаў СШ № 1 г. Ліды. Незвычайны літаратурны рэбус «Творцы кніжнага слова» наведвалі навучэнцы 6 класа ДУА «Першамайская сярэдняй школы».

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Удзельнікамі XXXVII пасяджэння Савета па культурным супрацоўніцтве дзяржаў — удзельніц СНД у Нур-Султане 8—9 верасня абмеркаваны пытанні сумеснай кінавытворчасці, паведамляе БелТА. У ходзе мерапрыемства паміж кіраўніцтвам міністэрстваў культуры Казахстана і Узбекістана і намеснікамі міністра культуры Рэспублікі Беларусь Валерыем Грамадой дасягнуты пагадненні. У прыватнасці, Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» супольна з узбекскімі партнёрамі плануецца стварэнне дакументальнага фільма, прысвечанага Якубу Коласу. На парадку дня таксама стаялі будучыя Дні культуры Казахстана ў Беларусі, якія пройдзюць у лістападзе, ды пашырэнне супрацоўніцтва з абедзвюма краінамі ў галіне дыстрыбуцыі фільмаў і стварэння новых карцін у капрадукцыі.

Галоўны прыз Міжнароднага конкурсу піяністаў *City of Minerbio*, які прайшоў у італьянскім горадзе Мінербіа 4 верасня, атрымала юная ўраджэнка Наваполацка Соф'я Палакевіч. У склад журы ўвайшлі прафесіяналы з Расіі, Германіі, Італіі, Кітая і іншых краін. У адборачным туры ўзялі ўдзел больш за тысячы канкурсантаў. Беларуская піяністка заняла першае месца сярод 25 музыкантаў ва ўзроставай катэгорыі да 14 гадоў. Конкурс стаў для дзевяцікласніцы 56-м за яе музычную кар'еру, на рахунку дзячычыны — 35 узнагарод вышэйшай вартасці. Выхаванка Дзіцячай школы мастацтваў № 1 горада Наваполацка займаецца фартэпіяна з васьмі гадоў. «Музыка для мяне — спосаб самавыяўлення. Гэта нібыта мае эмацыянальнае люстэрка, якое паказвае, што ў мяне на душы», — прызналася піяністка ў інтэрв'ю журналістам БелТА.

Конкурсныя паказы XXV Манхэтанскага фестывалю кароткаметражнага кіно, найбуйнейшага ў свеце, пройдзюць у цэнтральным брэсцкім кінатэатры «Беларусь» з 22 верасня да 2 кастрычніка. Жыхары Брэста змогуць далучыцца да міжнароднага глядацкага журы, каб выбраць найлепшы фільм з дзясці фіналістаў. Залатая дзясятка вылучана з 870 заявак з 70 краін. Увазе гледачоў — стужкі рэжысёраў з Чэхіі, Славакіі, Шатландыі, Аўстраліі, Фінляндыі, Іспаніі, Лівана, ЗША і Францыі. «Падборка фарміруецца з улікам інтарэсаў гледачоў. Кінапракатчыкі працуюць па жаданні, але мы не можам прапусціць гэты фестываль. Мы ўжо прывучылі нашага гледача хадзіць на яго. Тым больш што з года ў год, нягледзячы ні на што, фестываль набірае абароты — усё больш і больш людзей яго наведваюць», — адзначыў Дзмітрый Сялюк, дырэктар «Брэстблкінавідапракату».

Завяршыўся 79-ы Венецыянскі кінафестываль. Журы пад кіраўніцтвам амерыканскай актрысы Джуліяны Мур падвяло вынікі 10 верасня. Асноўныя ўзнагароды размеркаваліся наступным чынам: «Залатога льва» атрымала адзіная дакументальная стужка ў конкурсе «Уся прыгажосць і кровапраліцце» амерыканскай кінупубліцысткі Лоры Пойтрас; другі па значнасці трафей — Гран-пры «Сярэбраны леў» — дастаўся французскай рэжысёрцы Аліс Дзіёп за судовую драму «Сент-Омер»; прыз за найлепшы сцэнарый атрымаў ірландзец Марцін Макдона за гісторыю да стужкі «Баншы Інішэрына»; найлепшымі акцэрам і актрысай прызнаны Колін Фарэл («Баншы Інішэрына») і Кейт Бланшэт («Тар»); спецпрыз журы прысуджаны іранскаму пастаноўшчыку Джафару Панахі («Няма мядзведзяў»).

Новы раман вядомага расійскага пісьменніка Яўгенія Вадалазкіна «Чагін» паступіць у продаж у канцы кастрычніка, паведамляецца на сайце «ИТАР-ТАСС». Новы твор аўтара «Лаўра» і «Авіятара» пабачыць свет у выдавецтве «Рэдакцыя Алены Шубінай». Галоўны герой — архівіст, супрацоўнік Гарадской бібліятэкі Санкт-Пецярбурга Ісідор Чагін, адораны мнеманіст. Каб запомніць тэкст назаўзедь, яму дастаткова адзін раз убачыць яго ці пачуць. Але гэтакі талент мае і адваротны бок: герой не здольны нічога забыць і не можа аддзяліць рэальнасць ад вымыслу, а ўласны вопыт — ад чужога, недзе пачутага. «Яўгеній Вадалазкін не рад казаў, што галоўныя героі яго твораў — гэта час і памяць. Але, бадай, упершыню ў гэтага аўтара паняцці гэтыя персанфікаваны непасрэдна ў галоўным героі, чалавеку, які валодае дарам запамінаць усё, не забываць нічога», — адзначае Алена Шубіна.

Цікавінкі ад Камілы НАВІНКІНАЙ

Юныя чытачы разам з бацькамі мелі цудоўную магчымасць пазнаёміцца бліжэй з пісьменнікамі на Фестывалі дзіцячай кнігі «У гасцях у Францыска Скарыны». Свята адбылося 10 верасня, падчас святкавання Дня горада Мінска, каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Ініцыятарам выступіў Саюз пісьменнікаў Беларусі.

якая выходзіць праз кнігі. Вядома, што моцная будучыня той дзяржавы, дзе чытаюць, дзе ёсць прыхільнасць да адукацыі. Толькі так ідзе станаўленне асобы. Асабіста для мяне сённяшня падзея сімвалічная. Мы знаходзімся каля помніка Францыску Скарыну, у прэзентную сваю кнігу «У гасцях у Францыска Скарыны». Прыемна, што ад вялікага накладу засталіся лічаныя экзэмпляры.

часу стануць класікамі. Іх будуць вывучаць не адно дзесяцігоддзе, а можа, і стагоддзе. Такую справу трэба рабіць абавязкова.

Ганна СКАРЖЫНСКАЯ-САВІЦКАЯ, дзіцячая пісьменніца, г. Гродна:

— Свята атрымалася. Асаблівым для мяне было тое, што ўсё адбываецца на пляцоўцы перад Нацыянальнай

Свята юнацтва і дзяцінства

Ірына Карнаухава падчас аўтограф-сесіі.

Тэма свята была абрана невыпадкова. Сёлета — 505-годдзе беларускага кнігадрукавання. Францыск Скарына — цэнтральная асоба. Чалавек, які, без сумневу, з'яўляецца прыкладам як для дарослых, так і для дзяцей.

Дзіцячая літаратура — менавіта гэты напрамак развіваецца найбольш дынамічна, з выкарыстаннем навацый у далучэнні шырокай аўдыторыі да чытання.

Міхась Пазнякоў, Мікола Чарняўскі, Уладзімір Мазго, Яўген Хвалеі, Генадзь Аўласенка, Ніна Галіноўская, а таксама аўтары з усіх рэгіёнаў Беларусі прадставілі свае добра вядомыя і новыя кнігі для дзяцей.

На галоўнай пляцоўцы свята гучалі вершы на беларускай і рускай мовах з вуснаў не толькі літаратараў, але і юных удзельнікаў Тэатра паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Майстры слова падтрымалі найбліжэйшыя паплекнікі — мастакі, ілюстратары, дызайнеры, выдаўцы, дзякуючы якім творы становяцца кнігамі.

Ва ўрачыстасці актыўны ўдзел бралі дзіцячыя бібліятэкі Мінска. Бібліятэкары распрацавалі літаратурна-пазнавальныя квэсты, падчас якога ўдзельнікі праходзілі ад прыпынку да прыпынку. Захапілі займальныя віктарыны «Скрозь шлох старонак», «Рамонкавая палянка пажаданняў», «Палянка малявашак», «Лабірынты ведаў».

Да свята дзіцячай кнігі далучыліся і выдавецтвы «Беларусь», «Народная асвета», Выдавецкі дом «Звязда», з якімі супрацоўнічаюць пісьменнікі і дзе выходзіць найбольш знакавыя ў нашай краіне выданні для дзяцей.

На фестывалі можна было не толькі пагутарыць з творцамі, але і набыць кнігі з аўтографамі аўтараў.

Каб лепш адчуць атмасферу свята і настроі фестывалю, мы звярнуліся да ўдзельнікаў мерапрыемства з просьбай падзяліцца сваімі ўражаннямі.

Алена СТЭЛЬМАХ, першы намеснік старшын Саюза пісьменнікаў Беларусі, старшыня секцыі дзіцячай літаратуры СПБ:

— Гэта наш першы вопыт правядзення такога фестывалю. Падзея важная для ўсяго Саюза пісьменнікаў Беларусі і для мяне асабіста. Хацелася ацаніць творчыя сілы. Мы такія розныя: выдавецтвы, бібліятэкі, пісьменнікі, музеі. Сённяшняе свята даказала, што робім адну справу і імкнемся рабіць яе на самым высокім узроўні.

Чытач таксама зацікаўлены. Людзі актыўна падыходзяць да пісьменнікаў, удзельнічаюць у аўтограф-сесіях.

Хацелася з дапамогай фестывалю паказаць, што Мінск — сталіца, якая чытае. Беларусь — краіна,

Фестываль супаў з пачаткам новага навучальнага года, і гэта не проста так. Субота, людзі з'ехаліся з усёй краіны і ад'язджаюць выключна з добрым настроем. Радуе, што з'явілася дамоўленасць паміж мінскай сеткай бібліятэк і пісьменнікамі з іншых гарадоў аб выступленні перад сталічнымі чытачамі. У сваіх гарадах яны выдуць актыўнае літаратурнае жыццё, а вось такія сустрэчы вельмі неабходны, даюць літаратуру натхненне.

Не магу не падзяліцца тым, што маю першую кнігу сёння атрымалі дзеці з дзіцячага дома сямейнага тыпу з Горак, якія прыехалі ў сталіцу спецыяльна па яе. Мне, яе аўтару, вельмі прыемна. Тым больш што кніга стваралася сямейным калектывам, пры ўдзеле маіх дачок і ўнучак.

Анастасія Балыш дорыць святочны настроі.

Натхняюць прадстаўленыя выданні. Смела скажу, што яны вельмі розныя. Ёсць творы і пра гісторыю нашай радзімы, таму што кожны аўтар стараецца звяртацца да вытокаў. Ёсць кнігі і звышсучасныя, якія сведчаць пра тое, што чытаць цікавіць і творчая навіца, а пісьменнікі гатовы падараваць яе.

Думаю, гэтае мерапрыемства стане традыцыйным. Чула ўжо думкі аб тым, каб не толькі працягваць свята дзіцячай кнігі, але і даваць фестывалю новы ўзровень.

Міхась ПАЗНЯКОЎ, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ:

— Рэспубліканскі фестываль атрымаўся. Такі фармат вельмі цікавы, на мой погляд. Таму што гэта сведчыць пра сувязь з народам. З табой могуць пагаварыць, сфатаграфавана. Прасяць і аўтограф, хоць часам не на кнізе, а на паперы, задаюць пытанні. Такая ўвага не можа не радаваць.

Раней у савецкі час падобныя мерапрыемствы былі частымі, праходзілі, напрыклад, у парку Горкага. Цяпер, канешне, пандэмія перашкодзіла многім, але думаю, што прыйшоў час аднаўляць такія сустрэчы.

Надвор'е не падвяло. Тым больш гэта фестываль не толькі дзіцячай кнігі, але і ўвогуле свята горада. Настрой у наведвальнікаў добры, ёсць цікаўнасць да літаратуры, паэзіі, дзіцячай кнігі. Вельмі прыемна, што сучасная літаратура запатрабавана.

Лічу, што такія мерапрыемствы трэба праводзіць часцей. Часта даводзіцца выступаць у школах, і здараецца, што дзеці проста не ведаюць сучасных пісьменнікаў. У малодшых класах вывучаюць Якуба Коласа, Янку Купалу, Максіма Багдановіча, Змітрака Бядулю і ведаюць, што яны памерлі. А сучасных пісьменнікаў не чытаюць. Таму трэба сустракацца, каб ведалі, што пісьменнікі жывыя і літаратура жывая. Многія з нашых сучаснікаў таксама цягам

бібліятэкай Беларусі, каля помніка Францыску Скарыну. Я пачыла яго ўпершыню і ў захапленні.

Неабходна праводзіць такія фестывалі і надалей. Калі бачыш зацікаўленых чытачоў, гэта натхняе. З'яўляецца жаданне пісаць, шукаць новыя ідэі, распрацоўваць цікавыя тэмы. Гэта каласальная падтрымка.

Таня СУЧКОВА, дзіцячая пісьменніца, г. Гродна:

— Гродзенскую дэлегацыю прынялі вельмі цёпла і гасцінна. Даўно не было столькі размоў і сустрэч. Пачыліся з пінскімі, віцебскімі і барысаўскімі пісьменнікамі. Абмен досведам такі неабходны.

Эмоцыі перапаўняюць, проста касмічныя. У Гродне мы часта бачымся з чытачамі, але надзвычай прыемна паглядзець на сталічных хлопчыкаў і дзяўчынак, якія цікавіцца нашымі кніжкамі. Усе кнігі, якія я прывезла, апынуліся ў добрых руках.

Хочацца асабліва адзначыць, што радасна і бачыць тут выдавецтвы.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ, дзіцячая пісьменніца:

— Цудоўны фестываль дзіцячай кнігі. Радасна бачыць, як шмат дзяцей з бацькамі, з бабулямі і дзядулямі прыходзіць набыць кнігі, пагаварыць з пісьменнікамі, атрымаць аўтограф.

У мяне сёння моцнае і ўстойлівае адчуванне пісьменніцкага шчасця: неверагодная атмасфера свята — якія цудоўныя людзі сюды прыйшлі! Тут разумееш, што ўсё тое, што ты робіш, ствараеш — цікава, каштоўна.

Вельмі прыемна, што актыўна працуюць адзінай камандай пісьменнікі, выдаўцы, мастакі, бібліятэкары.

Удзельнікі фестывалю.

Анастасія БАЛЫШ, мастачка і ілюстратар:

— Атмасфера добрая, натхнёная, узнісла, бо не кожны дзень можна ўбачыць жывога пісьменніка. Гэта заўсёды цікава: паціснуць руку, пагаварыць падчас сустрэчы, разам пагартаць кнігу. Нам, аўтарам, прыемна сустракацца з чытачамі ўжыво.

На паліцах стаіць шмат кніг, а ў планах — яшчэ больш. Сачыце за навінкамі!

**Яна ЦЭГЛА
Фота Анастасіі КАВАЛЬЧУК**

«Шчаслівы, што пяю цябе, Радзіма...»

Максім Танк.

У заходнебеларускі перыяд жыцця і творчасці малады Максім Танк працаваў у падполлі, інструктарам ЦК камсамола Заходняй Беларусі, у нелегальных перыядычных выданнях. Неаднаразова арыштоўваўся польскай дэфензівай і знявольваўся. У перыяд Вялікай Айчыннай вайны — у франтавым друку, у газеце «Савецкая Беларусь», агітплакаце «Раздавім фашысцкую гадзіну».

У пасляваенны перыяд працаваў на адказных дзяржаўных пасадах. На працягу 18 гадоў (1948 па 1966) паэт кіраваў вядучым беларускім літаратурна-мастацкім часопісам «Полымя». 24 гады (1966 па 1990) узначальваў вельмі аўтарытэтную, сацыяльна значную і ўплывовую арганізацыю — Саюз пісьменнікаў Беларусі. 24 гады (1947 па 1971) — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, 20 гадоў (1969 па 1989) — дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Быў старшынёй Вярхоўнага Савета БССР VI і VII скліканняў (1963—1971). Такой багатай, насычанай, складанай жыццёвай і творчай біяграфіі не мае ніводзін дзеяч у гісторыі беларускай літаратуры, мастацтва і культуры.

Як паэт Максім Танк развіў і паглыбіў найлепшыя традыцыі нацыянальнага паэтычнага мастацтва. Ён працаваў арыгінальную і ў той жа час жыццёва пераканаўчую духоўна-філасофскую і мастацка-эстэтычную канцэпцыю стаўлення да рэчаіснасці, выяўлення яе супярэчлівай сутнасці і сацыяльна перспектыўных далеглядаў. У аснове — надзвычай тонкая, на мяжы падсвядомага чуйнасць да шматстайных адценняў-пераліваў слоўна-вобразнага значэння. Сваёй творчай практыкай паэт засведчыў рэдкае майстэрства арганічнага спалучэння «густой», настоенай на водары крамянага народнага слова, вобразнасці і асабліва абстрагаванага светаадчування, парадаксальнасці асацыятыўнага мыслення, лагізаванай медытатывнасці.

Пасля сябе Танк пакінуў дзясяткі арыгінальных паэтычных кніг, кожная з якіх з'яўляецца этапнай у гісторыі беларускай літаратуры XX ст. Паэту належыць творы непрамінальнай красы і надзвычайнай эмацыянальнай сілы ўздзеяння, якія, без ніякіх сумненняў, зрабілі б гонар любой нацыянальнай культуры свету, упрыгожылі б любую, самую адмысловую, элітарную анталогію.

Выдатны паэт прыцягваў увагу шырокага чытача гераічнай канцэпцыяй жыцця чалавека, каларытным беларускім нацыянальным характарам, ёмістай маральна-філасофскай энергетыкай мастацкага слова. Яго паэзія характарызуецца сінтэзам адмаліблізаванага грамадзянска-патрыятычнага пафасу і тонкай душэўна-пачуццёвай супрыроднасці.

17 верасня — 110 гадоў з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта, грамадскага і дзяржаўнага дзеяча Максіма Танка.

Гэта была ўнікальная асоба не толькі ў гісторыі беларускай літаратуры, але і ў грамадска-культурным жыцці Беларусі ў цэлым. Максім Танк характарызаваўся надзвычай рэдкамі душэўна-чалавечымі якасцямі (асабліва для людзей такога статусу): яго вызначалі да наўнасці шчырага і даверлівага дабрадушнасць, аднолькава роўнае, высакароднае, мяккае стаўленне і да сяброў-аднадумцаў, і да апанентаў, тых, хто не падзяляў яго поглядаў, ідэй і прынцыпаў, вельмі сціплая ацэнка сваёй творчасці і асобы, падкрэслена сумленнай і адказнай адносіны да выканання службовых абавязкаў, да пісьменніцкай, грамадска-культурнай і дзяржаўнай дзейнасці.

Кожны ці амаль кожны верш Максіма Танка сагрэты адмысловай цеплынёй беларускай народнай прадметнасці і рэчывнасці, якая дужа арганічна кладзецца на сэрца чытача, выклікаючы ў яго замілаванне і сентыментальную пяшчоту.

Максім Танк развіў і сцвердзіў у беларускай літаратуры такія ідэяна-мастацкія напрамкі, як паэтызацыя спаконовечных зямных асноў народнага жыцця, духоўна-маральных каштоўнасцей працоўнага асяроддзя, працы хлебараба, аратага, сейбіта, філасофска-аналітычнае асэнсаванне складанай і супярэчлівай дыялектыкі прыватных з'яў і гістарычных працэсаў, шматстайнай прычынна-выніковай сувязі асобы і грамадства, раскаванасць мастацкага мыслення, набліжэнне мовы паэзіі да мовы прозы, умоўна-асацыятыўная вобразнасць і г. д.

Кнігі «Мой хлеб надзённы» (1962), «Глыток вады» (1964), «Перапіска з зямлёй» (1967), «Хай будзе свято!» (1972), «Дарога, закалыханая жытам» (1976), «Прайсці праз вернасць» (1979), «За маім сталом» (1982) і іншыя вызначаюцца арганічным спалучэннем маштабнасці гістарычнага мыслення, шырыні духоўна-сацыяльных далеглядаў і пластыкі прадметнага аналізу, прыватнай канкрэтнасці з'яў і рэчаў. У іх філасофска-аналітычная медытацыя суседнічае з грамадзянска-патрыятычным характарам

Фота Юрыя Іванова.

З Іванам Шамякіным.

мастацкага дыскурсу, прамоўніцка-публіцыстычны пафас дапаўняецца тонкай іроніяй і знішчальнай сатырай.

Творчасць Максіма Танка аказала і аказвае вялікі ўплыў на развіццё беларускай літаратуры, у прыватнасці паэзіі. Пад яго дабратворным уздзеяннем узрасло імкненне нашай лірыкі пасляваеннага перыяду да шырыні і выразнасці мастацкага мыслення, пластычнай выяўленчасці і прасторнасці. Гэта засведчылі ідэяна-эстэтычныя пошукі Анатоля Вялюгіна, Кастуся Кірэенкі, Міколы Аўрамчыка, Алёся Бачылы, Алёксея Пысіна, Артура Вольскага, некаторых іншых паэтаў.

У 1960—1970 гады пераемнікамі традыцый выдатнага мастака выступілі прадстаўнікі «філалагічнага» пакалення, блізка да яго характарам лірычнага «я», мастацка-стылявымі асновамі творчасці. Насычаная малюнаваць, рамантычна-экспрэсіўная вобразнасць, гістарызм мыслення аб'ядноўваюць з Танкавымі раннія творы Уладзіміра Караткевіча, пластычнай выразнасцю, «зрокавай кранальнасцю рэчаў», шматузроўневым суданясеннем

Аўтографы на памяць... На свяце «Дзень горада». Мінск, 1984 г.

з'яў тыпалагічна набліжаны да Максіма Танка Рыгор Барадулін, Янка Сіпакоў, Пятрусь Макаль, Данута Бічэль і інш.

Паэзія Максіма Танка, у прыватнасці, фарматворчасць мастака, версіфікацыйныя, стылістычныя адкрыцці аказалі значны ўплыў на пошукі беларускай лірыкі ў галіне паэтыкі, на характар архітэктонікі, распрацоўку неметрычных памераў. Прыкладна пачынаючы з 1980-х гадоў у ёй развіваюцца тэндэнцыі, звязаныя з імкненнем да размоўнасці інтанацыі, «раскаванасці рытмарада», разнаўлення паэтычнай формы. Канвенцыйны верш дапаўняецца дольнікамі, тактавіком, рознымі мадыфікацыямі верлібра, кожная з якіх, будучы тыпалагічна набліжанай да танкаўскай, у той жа час сведчыць пра адметнасць пошукаў маладых аўтараў.

Многія беларускія паэты ўспрымаюць Максіма Танка як заканадаўцу ў плане сацыяльна-светапогляднага, філасофскага асэнсавання працэсаў рэчаіснасці. Абапіраючыся на вопыт выдатнага мастака, аб чым сведчыць пераклічка канкрэтных вершаў, яны вядуць актыўныя пошукі ў напрамку пашырэння інтэлектуальных далеглядаў творчасці, развіцця шматмернай умоўнасці, гістарызму мыслення і інш. Падкрэслена лагізаванасць светаадчування, грамадзянска-іншасказальнасць, падтэкставая насычанасць, тыпалагічна блізкія да танкаўскага ўспрыняцця жыцця, вызначаюць творы Ніла Гілевіча, Анатоля Вярычінскага, Сцяпана Гаўрусёва, Алёся Разанава, Анатоля Сыса.

Творчасць Максіма Танка разглядаецца многімі нашымі паэтамі як арыенцір у пошуку адказаў на пытанні, якія ставяць час, яго духоўна-гуманістычныя супярэчнасці, абумоўленыя грамадска-сацыяльнымі зменамі і зрухамі. Са зваротам да танкаўскага вопыту шмат у чым звязана ўзмацненне ў беларускай паэзіі канца XX — пачатку XXI ст. гуманістычнага пачатку, грамадзянскасці і патрыятызму, імкнення да паглыбленага асэнсавання духоўных каштоўнасцей чалавека, паэтызацыі народнай самасвядомасці, зямных першаасноў жыцця (творчасць Міколы Ароўкі, Міколы Мятліцкага, Леаніда Дранько-Майсюка, Міколы Шабовіча, Таццяны Сівец і інш.).

Млітаратуры, выдатны еўрапейскі паэт. Па сіле і размаху прыроднага дару, ідэяна-мастацкага мыслення, сцвярдзэнні спаконовечных асноў народнага жыцця, па адмысловай якасці і самабытнасці рэалізацыі ў слове высокай эстэтыкі чалавечага духу Максім Танк не мае сабе роўных у беларускай паэзіі. Па гэтых асаблівасцях ён пераўзыходзіць многіх на сёння культавых заходніх аўтараў. Максім Танк — самы пажаваны і аўтарытэты беларускі паэт пасляваеннага часу ў асяроддзі еўрапейскай літаратурна-мастацкай эліт, аб чым сведчаць, напрыклад, выказванні Чэслава Мілаша, Караля Вайтылы (Яна Паўла II), Марка Шагалы, якія яго ведалі асабіста.

Мікола МІКУЛІЧ

17 верасня Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі сумесна з Мядзельскім райвыканкамам ладзіць у Мядзеле, на радзіме Максіма Танка, Рэспубліканскую навукова-практычную канферэнцыю «Шчаслівы, што пяю цябе, Радзіма...», прысвечаную юбілею народнага паэта БССР. Мэтай канферэнцыі з'яўляецца выяўленне новых, раней невядомых, старонак жыцця, грамадскай, дзяржаўнай і творчай дзейнасці М. Танка, асэнсаванне філасофска-эстэтычных і ідэяна-мастацкіх дамінантаў яго літаратурнай спадчыны з пазіцыі, якія адкрываюцца на этапе найноўшай гісторыі Беларусі.

У рабоце канферэнцыі плануецца ўдзел тэарэтыкаў і гісторыкаў літаратуры, кампаратывістаў, перакладазнаўцаў, тэксталагаў, мовазнаўцаў, архівістаў, вядучых даследчыкаў творчасці М. Танка і беларускай літаратуры — супрацоўнікаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, выкладчыкаў універсітэтаў, краязнаўцаў. Падчас форуму будуць абмеркаваныя праблемы станаўлення і развіцця творчай індывідуальнасці М. Танка, засваення паэтам ідэяна-мастацкіх традыцый класікаў беларускай літаратуры, выдатных рускіх, украінскіх, польскіх пісьменнікаў, разгледжаны пытанні ўплыву асобы і творчай дзейнасці М. Танка на развіццё сучаснай беларускай паэзіі і інш.

Мяркуем, што правядзенне такога мерапрыемства ў Дзень народнага адзінства ў Год гістарычнай памяці будзе садзейнічаць развіццю духоўна-нацыянальнай самасвядомасці беларусаў, умацаванню народна-патрыятычнага адзінства Беларусі.

Па выніках работы канферэнцыі плануецца выданне зборніка матэрыялаў.

У часопісе «Маладосць» (№ 6, 2022 г.) надрукаваны незвычайны матэрыял у жанры, які ідзе ажно ад антычнага мыслара Платона, — дыялогу. Прычым дыялогу пакаленняў, звязаных роднаснымі сувязямі, — дзядулі і ўнучка. Дзядуля — доктар філалагічных навук, прафесар кафедры тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Іван Аляксеевіч Чарота — і яго ўнук Цімафей, студэнт 3 курса аддзялення беларускай філалогіі БДУ.

Размова ў іх ішла пра падабенства і адрозненні студэнцкага жыцця ў розныя эпохі. Мудры прафесар, вядомы ў краіне і ў Еўропе даследчык, вопытны педагог, знакаміты творца — і чалавек, які толькі ўступае ў жыццё і для якога яшчэ шмат застаецца непазнаным, нязведаным, прагна чаканага. З боку студэнта — дапытлівасць, зацікаўленасць рознымі аспектамі жыцця і вучобы савецкага студэнцтва, з боку прафесара — надзвычай глыбокі, без усялякай дыдактыкі, сумнага маралізатарства аповед выкладчыка, які пяцьдзясят чацвёрты год звязаны з філалагічным факультэтам.

Іван Чарота.

і ў многіх паданнях, якія звязваюць яго з Богам. Апа-вядалася, напрыклад, што базілік прарос найперш на гробе Хрыстовым ці на тых месцах, дзе Сын Божы быў распяты. Гаварылі таксама, што гэтая кветка расце ў раі, што Багародзіца з задавальненнем удыхае яе пах...» Васілёк — таксама і сімвал Беларусі, але не захаваў столькі сэнсаў, колькі ў сербаў. Мы ставімся да кветкі з любоўю, хоць яе міфалагічнае нападуненне не памятаем, а сербы памятаюць. Я — прыхільніца версіі, што племя крывічоў некалі прыйшло на тэрыторыю цяперашняй Беларусі з Балкан, так што беларусы і сербы, сапраўды, — браты.

Шмат агульнага і ў святкаванні праваслаўных свят, напрыклад, на Раство «асабліва ўвага, скажам, надавалася смажаніне. Дзеля гэтай мэты найчасцей калолі і смажылі свінню...». Але так і ў беларусаў, прычым звычай гэты, хутчэй за ўсё, яшчэ дахрысціянскі.

Шмат падручнікаў і метадычных матэрыялаў стварыў І. Чарота для сваіх выхаванцаў. Але найбольшую каштоўнасць усё ж захоўваюць яго лекцыі — жывы кантакт студэнтаў і выкладчыка. А выкладчык Чарота выключны. Для яго характэрныя нетрывіяльнасць меркаванняў, дакладнасць, яснасць фармулёвак, рухомасць думкі.

Служэнне слову

Адказы прафесара дакладныя, аб'ектыўныя, часам не без гумару, а часам надзвычай сур'ёзныя, са шчырай заклапочанасцю лёсам сучаснай моладзі. Іван Аляксеевіч шукае, што пакаленні аб'ядноўвае, а што адрознівае. Адрознівае, скажам, любоў нашага пакалення (у тым ліку аўтара артыкула) да работы ў бібліятэках.

і перакладчык сербскай літаратуры на беларускую мову і з беларускай на сербскую.

Перакладчык — такі ж творца, такі ж лірык, як любы іншы паэт. Але яшчэ трансфарматар культуры той ці іншай краіны ў культуру роднай прамовы. Прафесар І. Чарота не толькі выкладае сербскую літаратуру ўсім гістарычных перыядаў, але і вучыць студэнтаў перакладу. Менавіта высокакваліфікаваных перакладчыкаў рыхтуе філалагічны факультэт БДУ. І не мае значэння, што адбываецца ў палітыцы, — славянскія народы заўсёды паважалі і паважаюць адзін аднаго, ставяцца да іншых этнасаў з самымі сяброўскімі пачуццямі. Асабліва гэта тычыцца стасункаў мужчын, высакародных сербаў і заўсёды талерантных беларусаў.

Між іншым у савецкі час хоць не існавала славянскага аддзялення, але мы, студэнты беларускага і рускага вывучалі славянскія мовы — адзін год на другім курсе, па выбары. Я якраз вывучала сербскую мову і літаратуру. Безумоўна, перакладчыкаў з нас не рыхтавалі, гэта была азіямямляная дысцыпліна: асновы лексікі і граматыкі, іменны двух-трох найбольш вядомых пісьменнікаў, некаторы асаблівасці ў культуры. Я любіла гэтыя заняткі, бо курс быў інтэгральны — менавіта ў сувязі мова — літаратура — культура.

Культуру Сербіі таксама ў вялікім аб'ёме выкладае Іван Аляксеевіч, паколькі немагчыма рабіць пераклады, не ведаючы геаграфіі, гісторыі, народнай культуры пэўнай краіны. Доказам такога падыходу да выкладання з'яўляецца вучэбны дапаможнік «Народ сербскі: яго абрады і звычкі, святы і святыні», які ўклаў, зрабіў частку перакладаў, каментарый і здзейсніў агульную рэдакцыю доктар філалагічных навук, прафесар І. А. Чарота.

Зборнік артыкулаў, частку якіх пераклалі вучні прафесара, пісалі вядомыя сербскія даследчыкі і пісьменнікі. Падабраў іх і аб'яднаў у адной кнізе Іван Аляксеевіч вельмі акуратна. Ясна, што прац, прысвечаных фальклору, міфалогіі, этнаграфіі сербаў, шмат, аднак выдавецкая плошча не дазваляла змясціць больш чым трыццаць чатыры. Таму задача перад прафесарам стаяла складаная, і тое, што кніга атрымалася цэласная, безумоўна, — заслуга складальніка, сведчанне яго феноменальнай эрудыцыі, дасведчанасці ў тэме, пазаве да іншага народа. Артыкулы падабраны такім чынам, што, з аднаго боку, даюць дастаткова поўнае ўяўленне пра асноўныя этнічныя сімвалы, нацыянальныя коды, святы і рытуалы сербаў. З другога боку, гэта ўсё такія элементы культуры, якія і паказваюць непаўторнасць, своеасаблівасць сербскага нацыянальнага характару, і адначасова сведчаць пра некаторае падабенства сербскай і беларускай культуры. Пошук такога падабенства, які паглыбляе ўяўленні беларускіх студэнтаў таксама і пра ўласныя каштоўнасці, дастаўляе ім вялікае ментальнае задавальненне і здзіўляе аналогіямі. Напрыклад, у артыкуле «Базілік» (перакладзены Чаротам як «духмяны васілёк») чытаем: «... сяляне ў сваіх гарадах сямлі спачатку базілік, а потым ужо ўсё астатняе. І рабілі гэтак таму, што лічылі базілік Божай раслінай ці «Божай кветкай». Такое разуменне адлюстравана

Пра глыбіню вучонага і педагога Івана Аляксеевіча я ведаю не толькі як яго калега па кафедры — дзесяць гадоў пад яго кіраўніцтвам я працавала ў Экспертным саветае № 7 ВАК Беларусі. Ад савета і па сёння залежыць прысваенне саіскальнікам навуковых ступеняў і званняў. Пад старшынствам Чароты для мяне, як і для іншых членаў экспертнай супольнасці, шматгадзінны абмеркаванні дысертацый сталі сапраўднай школай, якую мала з чым можна параўнаць. Уражваюць яго ўменне адрознаваць сэнс, кантэкст, як і недахопы любой работы, аргументаванасць, аб'ектыўнасць, сумленнасць, пры тым, што старшыня савета Чарота выключна добразычліва ставіўся да кожнага дысертанта ці шукальніка звання (а ў ВАКУ ўстанавілася пратрапа запрашаць саіскальнікаў на смойі ў савет). Безумоўна, былі і незадаволеныя — далёка не ўсе работы аказваліся вартымі ўвагі, хоць здараліся выпадкі прысваення ступеняў і званняў, так бы мовіць, авансам: галоўнае — каб у чалавека быў творчы агеньчык...

А вось да сябе І. А. Чарота заўсёды выключна патрабавальны. І абсалютна свабодны ад агульнапрынятай грамадскай думкі, ад ментальных стандартаў,

Публікацыя ў часопісе «Маладосць».

Ясна, што цяпер ёсць інтэрнэт, і мы ім таксама карыстаемся, але маладым і да кніг варта сябе прывучаць. Пры гэтым мы мала былі заклапочаны поспехам, вядомасцю, тым больш самарэкламай. Івана Аляксеевіча кар'ера ніколі не цікавіла, а калі поспех, вядомасць здарыліся, то гэта — прызнанне людзей, у тым ліку з іншых краін, таленту і працалюбства беларуса. «Служэнне Слову» — вось галоўнае ў жыцці Івана Чароты, а такое служэнне, адчуванне сваёй місіі не можа не выклікаць павагі.

У дыялогу атрымаўся экскурс у гісторыю, асэнсаванне ўласнага шляху, пажаданні маладым. Пранікнёны ўспамін пра жыццё. А жыццё саўнае, сумленнае, напоўненае працай, верай, адданасцю людзям.

Шкада, што Цімафей наўрад ці будзе слухаць, па абавязку, лекцыі дзядулі — ён вучыцца на аддзяленні беларускай філалогіі, а Іван Аляксеевіч выкладае на славянскай філалогіі. Доўгі час ён узначальваў кафедру славянскіх літаратур — уласна дзякуючы яму, яго таленту, наяўнасці на факультэце такога ўзроўню спецыяліста кафедру стварылі. Кафедра была ўнікальная, адзіная ў Беларусі (сёння яе аб'ядналі з кафедрай тэорыі літаратуры — і вось няма дзвюх феноменальных структур...). Кафедра падрыхтавала шмат украіністаў, паланістаў, балгарыстаў і знаўцаў іншых славянскіх моў і літаратур. Іван Аляксеевіч — найлепшы ў Беларусі, а магчыма, на ўсёй постсавецкай прасторы, спецыяліст па сербскай літаратуры, хоць валодае багатымі ведамі адносна іншых славянскіх літаратур. Тып славіста ў шырокім сэнсе слова. Найлепшы

Іван і Цімафей Чароты.

нярэдка абывацельскіх, ад аўтарытэтаў, літаратурнай моды.

Іван Чарота — філосаф, вучоны-даследчык, паэт, перакладчык, мовазнавец, найвыдатнейшы педагог. Зроблена ім шмат — дай Бог кожнаму. Чарота — двойчы (!) намінат нацыянальнай прэміі «За духоўнае адраджэнне», шматлікіх сербскіх прэміі і ўзнагарод, у тым ліку найвышэйшага ордэна Святога Савы.

Івану Аляксеевічу — здароўя і здароўя, ды каб радалі дзеці і ўнукі! А нам усім, грамадзтвам, часцей чуць і чытаць найцікавейшыя разважання, літаратурныя разборы, эсы, пераклады Івана Чароты!

Таццяна ШАМЯКІНА,
доктар філалагічных навук, прафесар

Пяро маланкі ў акне

Новая кніга паэзіі Казіміра Кameйшы «Позні снег» (пра тое, каб яна пабачыла свет у выдавецтве «Ковчег», парупіўся светлай памяці Ганад Чарказян) адметная ўжо тым, што адкрываецца ўступам «Ад аўтара». Падобнае часам практычна кавалася і раней, як цяпер кажучы, у савецкія часы. Аднак звычайна гэта было невялікае слоўца. У Казіміра Вікенцэвіча атрымаўся, па сутнасці, артыкул. З невялікімі згадкамі тэарэтычнага характару, але ў асноўным пабудаваны на асабістых успамінах. Магчыма, знойдзецца ахвотны ўспрыняць гэта і ўзроставай блізкотай. Чаго-чаго, а жаданія пакіпіць шмат у каго стае. Ды тыя, хто добра ведае творчасць Казіміра Кameйшы, парадуюцца магчымасці даведацца з вуснаў аднаго з найбольш слінных сучасных беларускіх паэтаў аб тым, што, на яго думку, уяўляе сабой паэзія. Наконт гэтага ён лаканічны: «Паэзія і ёсць тая самая рэч, дзе ўсё падпарадкавана пошуку. Яна нават не прапануе, а загадвае: «Ідзіце і шукайце!» А дзе шукаць? Найперш за ўсё — у сабе самім, чаго і дамагаўся вялікі А. Твардоўскі: «Знайсці ў сабе сябе самаго!»».

Ды, калі запрашаеш у свой паэтычны храм, трэба хутчэй засведчыць, чым будзеш у ім прывячаць. Зразумела — паэзіяй. Скажашь вершамі — таксама правільным будзе. Ды паняцце «верш» — найперш вызначэнне жанру, у якім твор напісаны, а паэзія... Не толькі сам па сабе твор, а... Пра гэта можна гаварыць шмат, але, кажучы словамі Гётэ, «суха, мой друг, теорія вездзе, а дрэво жыцця пышно зелене!». У дадзеным выпадку — дрэва літаратуры. Казімір Кameйша сваімі творами і пераконвае, наколькі яно можа быць вечнажывым і квяцістым. Пры ўмове, што да гэтага датычныя сапраўдны талент.

Калі казаць коратка, то ў кнізе «Позні снег» таксама, як і ў ранейшых, значнае месца займаюць пушчанскія, маланавікоўскія матывы. Як вядома, ён нарадзіўся ў вёсцы Малыя Навікі, на ўскрайку Налібоцкай пушчы. Аднак з малой радзімы яму відаць і Радзіма ўсіх нас, наша родная Беларусь. Кленучыся ў любові да яе, ён не б'е сябе ў грудзі. Любоў гэта прарастае і вырастае з блізкіх з маленства рэалій, са знаёмых краявідаў, згадка пра людзей, якія не забываюцца, а таксама тыя, хто, на шчасце, яшчэ жыве. Каб потым ператварыцца ў песню, словы якой можна па-сапраўднаму адчуць і зразумець толькі тады, калі і тваё сэрца напоўніцца тым, чым жыве паэт. Пачынаючы з верша, якім кніга адкрываецца. «Дзве свечкі» моцныя сваёй чалавечай сутнасцю і антываеннай напоўненасцю:

*Там дзве ўдавы, дзве родныя жанчыны,
Два цені як на сцяне, на сцяне.
Адна згубіла мужа на Айчынай,
Другая — на Афганскае вайне.
.....*

*Пакуль адным прыдумваюць імёны,
Іх тут жа забіраюць у другіх.
Калі ўсе словы вылююцца*

*ў праклёны,
Ці знойдуць нашы беды берагі?*

Падзаглавак наступнага верша «Апошні ўрок» сам гаворыць за сябе: «Вспускнікам 1941 года». Следам за ім ідзе «Фэст у Дзераўной», таксама з падзаглаўком: «1950». Першыя пасляваенныя гады. Якімі яны былі, казаць не трэба. Казімір Кameйша і не нагадвае аб гэтым. Аб іншым ён піша. Аб тым, як «люд з Навікоў, і Паднявіч, і Мешыч, // З-пад Стоўбцаў самых» ладзіў высокае свята. З адлегласці звяртаецца да ўвааблення сваёй малой радзімы як да жывой істоты: «Гародам, садам і самой душою // Свой гонар, пушча (чуеш?) пакажы...» І тут жа яшчэ адна згадка — «Крушня». З часоў пасляваенных, калі камяні не былі лішнімі: «Ганкам прылёт ля парогу вунь той, // Гэты падмур'ем быць хоча». Адначасова і з дзён сённяшніх, калі паняцце мае іншы сэнс: «Скрушна мне — крушня дзён і гадоў // Цісне зноў памяць на грудзі. // Колькі надзей і падзей адплыло, // Колькі чаго яшчэ будзе!»

Памяць — таксама своеасаблівы герой кнігі, што ўспрымаецца і шчырым лірычным дзённікам. Матывамі сваімі ён з'яўняе Малыя Навікі з усёй Стаўбцоўшчынай, а яе — з Беларуссю. Ад верша да верша ўзмацняецца споведзь у вернасці бацькоўскаму куту. Ад асабістага паэт перыметра пераходзіць да агульначалавечага. А ўжо з гэтай вышыні ўзіраецца ў планетарнае, непакочыцца за лёс усёй Зямлі. Заклучная строфа верша «Дзве свечкі» ў сувязі

з падзеямі апошняга часу набывае трывожную актуальнасць:

*Расплюшчу вочы — і адразу бачу:
Рассейваецца морак на зямлі.
Дзве свечкі ці зараць, ці толькі плачуць...
Ты толькі трэція, Час, не запалі!..*

Прыгадваючы ў слове «Ад аўтара» паэтаў з боскай іскрай таленту, але, на жаль, многімі прыхільнікамі паэзіі забытымі, Казімір Кameйша не без смутку заўважае: «Сённяшнія маладзейшыя за мяне, і мала маладзейшыя, і добра маладзейшыя, рэдка згадваюць іх, добрыя два пакаленні і цікавых, і таленавітых, і розных паэтаў, творчасць якіх прыпала і на вайну, і больш як на чатыры пасляваенныя дзесяцігоддзі. А там якія імёны! Во ў каго трэба вучыцца! Як у паэзіі, так і наогул у жыцці, і ў любой творчасці, без вучобы, без шчырага ўдзелу настаўніцтва, відаць, немагчыма. Няма ў нас пакуль што паэтычных акадэміяў, хоць з'яўляюцца ўжо нейкія паэтычныя тэатры, няма звання доктараў і кандыдата паэтычных навук, але ёсць вялікія імёны. Перад імі я нізка схіляю галаву і ў іх мушу вучыцца».

Шмат чаму трэба вучыцца і ў самога Казіміра Вікенцэвіча. Найперш, вядома, майстэрству. Не лішне і творчай актыўнасці. Праўда, тут да месца ўдакладненне «няроўна дзеліць Бог». Далёка не кожны паэт у такім узросце, а Казімір Кameйша праз год (каб толькі не насурочыць!) будзе адзначаць сваё 80-годдзе, у нечым піша не горш, чым у гады сваёй сталасці, а ў нечым і лепш. Хоць паняцце «творчая сталасць» адноснае. Нехта і ў 50—60 «спішацца», а іншы... Не будзем зайздросціць — радавацца

будзем. А яшчэ хочацца жахацца суматому з сённяшніх «паэтаў» — не толькі маладых, а нават па ўзросце бабуль і дзядуль, якія пішчом лезуць у літаратуру: «Часцей чытайце сапраўдную паэзію». А сапраўдная паэзія — гэта і напісанае Казімірам Кameйшам. Не сумняваюся, што такім высокамастацкім будзе і тое, што яшчэ створыцца ім.

Назва кнігі «Позні снег» па-свойму сімвалічная. У прыродзе пасля позняга снегу часам прыходзіць і ранняя вясна. Бо ён, хоць і запазніўся, шчодро сагравае зямлю. Як бы вяртае страчаннае, а дзе цяпло, там і шчодрія ўсходы. Паэзія не выключэнне. Напісанае ж Казімірам Кameйшам — тым больш:

*Ах позні снег, як позняя прызнанне,
Як нейкі нераздаданы сакрэт,
Як позняе, на схіле дзён каханне,
Дзе бачны і апошні самы след.*

У слове «Ад аўтара» ён піша: «Паэты любяць параўнанні. Некалі і Беларусь параўноўвалі то з дубовым, то з кляновым лістком, то з вывай белавежскага зубра» і ўдакладняе: «Цяжка і параўноўваць яе з чымсьці, калі яна сама сабе — найлепшае параўнанне. А гэта значыць — яна непаўторная. Яе дарагі абрыс добра акрэслены лівым пярком маланкі ў кожным жывым акне і на небе самой вечнасці».

Гэтую непаўторнасць яшчэ лепш зразумець і дапамагае кніга «Позні снег».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

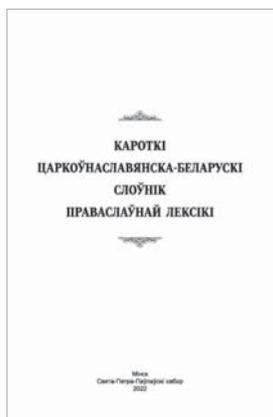
Выданне філалагічнае, тэалагічнае і нацыянальнае

Пра тое, якое стаўленне да рэлігіі было ў савецкую эпоху, сказана і напісана ўжо многа. Аднак асэнсаваліся ў належаўшым ступені далёка не ўсе аспекты гэтай шматагонай з'явы. Узяць, напрыклад, як ваяўнічы атэізм адбіўся на стане адпаведнага слоўнікавага запаса беларускай мовы, развіццё якой звязана перш за ўсё з савецкім часам.

Так ці інакш, атрымалася, што ў слоўніках сучаснай беларускай мовы фактычна адсутнічае той пласт лексікі, які павінен бы ахопліваць сферу сакральную, прычым розных веравызнанняў. Праўда, паколькі на беларускія землі хрысціянская вера прыйшла з Усходу, ад Візантыі, ды і да цяперашняга часу праваслаўе з'яўляецца дамінантай канфесій, то названая праблема для праваслаўнай царквы набыла асаблівую супярэчлівасць. А дадаткова дзейнічала яшчэ тая акалічнасць, што ўнармаванне беларускай мовы ў XX стагоддзі адбывалася на прыняцце адмежавання ад царкоўнаславяншчыны, якую палічылі мёртвай. Гэтак яе і выкладаюць філолагам, гэтак яна і ўспрымаецца большасцю сучаснага грамадства.

Праўда, тут варта згадаць пра пераклады на беларускую мову Бібліі, якіх — не без пасрэдніцтва мовы царкоўнаславянскай — аказалася даволі многа. Між тым, па сведчаннях спецыялістаў, і ў гэтых перакладах выяўляецца істотны разнабой. Ну а пра адпаведнай тэматыкі публікацыі ў сучасных сродках масавай інфармацыі нават гаварыць няёмка. Так што даўно ўжо наспела патрэба навесці хоць нейкі парадак у выкарыстанні тых беларускіх паняццяў, якія датычацца паўсядзённай практыкі царквы, царкоўнага мастацтва і літаратуры, багаслоўя.

І вось да Дня беларускага пісьменства і друку выдавецтва Свята-Петра-Паўлаўскага сабора г. Мінска выпусціла ў свет «Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі». Падрыхтаваны ён Біблійнай камісіяй Беларускай праваслаўнай царквы як вынік яе шматгадовага вопыту. Не лішне адзначыць таксама,

што беларуская мова ў мінскім Петра-Паўлаўскім саборы, дзякуючы найперш яго настаіцелю а. Георгію Латушкі, гучыць з моманту яго адраджэння, а Біблійную камісію ўзначальваў мітрапаліт Філарэт, а цяпер — мірапаліт Веніямін.

«Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі» з'яўляецца плёнам удумлівай і скрупулёзнай працы. Такую выснову можна зрабіць на падставе нават павярхоўнага азнаямлення з яго структурай. Бо адразу ж заўважаецца, што ў ім улічана якраз тое, што найбольш запатрабавана — інакш кажучы, тое, што найчасцей абарочваецца прыкрымі памылкамі. Адпаведна, з разлікам на зацкаўленых карыстальнікаў складзены шэсць раздзелаў: «Царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі», «Імёны святых паводле праваслаўнага месцадлова», «Назвы праваслаўных свят», «Назвы шанаваных ікон», «Назвы кніг Свяшчэннага Пісання і іх традыцыйны парадак у праваслаўнай Бібліі», «Тытулы і правілы зварту да духавенства».

Зразумела, адносіны да гэтага слоўніка залежаць ад нашай агульнай сітуацыі, і наўрад ці яны будуць толькі ўхвальнымі. Але верыцца, што ніхто не зможа аспрэчыць актуальнасці і практычнага значнасць такога выдання. Што да навуковай грунтоўнасці, то яна таксама атрымала пацвярджэнне — у якасці тытульнага рэцэнзента выступіла вядучы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры мовы і літаратуры НАН Беларусі, кандыдат філалагічных навук Э. В. Ярмоленка.

А завяршыць водгук хацелася б цытагай з «Прадмовы» да выдання: «Калектыў, заняты складаннем гэтага слоўніка, добра ўсведамляе, што далёка не ўсе прапанаваныя рашэнні ўспрымуцца адназначна. Таму за прапановамі і крытычнымі заўвагамі будзе ўдзячна. Важна, каб прапановы былі слухнымі, крытыка не была самамэтай, заўвагі — адарванымі ад рэальнага вопыту, стану і перспектывы існавання Царквы. А галоўнае — каб усе мы разам адчувалі адказнасць за справу».

Цімафей ЧАРОТА

Вочы ў вочы

Сёння на паэтычнай старонцы «ЛіМа» прадстаўлены вершы гродзенскіх аўтараў, якія пішуць на роднай мове. І хаця па адным вершы складана меркаваць пра ступень прафесійнага майстэрства, але адчуць кірунак думак, стыль і душэўны настрой можна.

Апошнія два гады сталі сапраўдным выпрабаваннем для пісьменнікаў Гродзеншчыны. У сувязі з эпідэміялагічнай сітуацыяй у краіне нам прыйшлося шукаць новыя формы работы і стасункаў з чытачамі. Імі сталі сумесныя анлайн-праекты «Творы і творцы» і «Пісьменнік і кніга» з абласной навуковай бібліятэкай імя Я. Карскага; два праекты, прысвечаныя дням памяці Максіма Багдановіча — з Домам-музеем паэта ў Гродне. Працягваліся і міжнародныя сувязі. Дзевяць членаў аддзялення бралі ўдзел у фестывалі-конкурсе паэзіі і паэтычных перакладаў «Берега дружбы» (Расія, Растоўская вобл., с. Пакроўскае), па выніках якога аўтары атрымалі перакладныя зборнікі і кнігу перакладаў на калмыцкую мову толькі гродзенскіх аўтараў. Васьмёра гродзенскіх паэтаў паўдзельнічалі ў калектыўным зборніку «Жаночыя мары», адзінаццаць пісьменнікаў — у зборніку «Чарнабыльніку вечная горыч». Ініцыятарам гэтых выданняў стала пісьменніца з Асіповіч (Мінскае гарадское аддзяленне СПБ) Тамара Кавальчук. Творы сямнаццаці пісьменнікаў аддзялення ўвайшлі ў выданне «Лучнасьць сэрцаў і дум» літаратурнай серыі «Беларусь літаратурная», якую падрыхтавала і выдала да Дня беларускага пісьменства ў Добрушы выдавецтва «Мастацкая літаратура». Выпусцілі мы і наш літаратурны альманах «На Нёманскай хвалі» (№ 7), у якім змешчаны творы 42 аўтараў.

Шмат цікавых матэрыялаў прадстаўлена на сайце аддзялення і ў інтэрнэце. Гэтым плённа займаюцца пісьменнікі Д. Радзівончык і А. Апанасевіч.

Сёлета адбыўся IV абласны конкурс рукапісаў імя Цёткі, пераможцамі якога сталі чатыры пісьменнікі аддзялення (Т. Яцук — у намінацыі «Паэзія», Т. Сучкова — дзіцячая літаратура, А. Сабуць — літаратуразнаўства і крытыка, А. Руцкая — публіцыстыка і краязнаўства). «Адкрыццём года» стала паэтэса Кацярына Каламійцава-Ігнацік. Дзякуючы іх перамозе хутка літаратурная скарбонка Гродзеншчыны папоўніцца новымі кнігамі. Прэмію імя А. І. Дубко «За творчы дасягненні ў галіне культуры і мастацтва» ў намінацыі «Пісьменнік года» Гродзенскага аблвыканкама штогод таксама атрымліваюць пісьменнікі аддзялення.

Нягледзячы на складаныя ўмовы працы, літаратары Гродзеншчыны выдалі 19 аўтарскіх кніг (за восем месяцаў бягучага года), апублікавалі шмат артыкулаў і твораў на старонках перыядычнага друку, у калектыўных зборніках.

Па-ранейшаму гродзенскія творцы актыўна ўдзельнічалі ў мерапрыемствах горада і вобласці, адгукаліся на падзеі палыміямнымі творами, сустракаліся з чытачамі, бралі ўдзел у конкурсах і акцыях, ажыццяўлялі новыя задумкі, выдавалі кнігі... І, безумоўна, з вялікай надзеяй чакалі адлігі — заканчэння пары выпрабаванняў

Пераможцы IV конкурсу рукапісаў імя Цёткі.

і вяртання да былой, радаснай, сапраўднай актыўнай літаратурнай дзейнасці, калі — вочы ў вочы. І, здаецца, дачакаліся.

Са студзеня значна актывізавалася дзейнасць аддзялення. Узнавіліся традыцыйныя мерапрыемствы: прэзентацыі кніг, сустрэчы з чытачамі ў школах і бібліятэках, юбілейныя і творчыя вечары. Разам з гэтым з'явіліся новыя формы. Так, летам у «літаратурным садзе» Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі адбылося мерапрыемства «Раскоша летняга радка», падчас якога маладыя паэты Гродзеншчыны знаёмлілі прысутных са сваёй творчасцю. А ў апошні дзень жніўня літаратары развіталіся з летам у тым жа яблынным садзе бібліятэкі шчымымі радкамі сваіх твораў на тэму «Захаваў у сэрцы гэтае лета». Наогул, многія мерапрыемствы аддзялення не маюць аналагаў у Беларусі. Гэта, да прыкладу, грамадскі дыскусійны клуб «Словадром» (кіраўнік Дзмітрый Радзівончык), дзейнасць якога мяркуюем узвясці ў канцы верасня; Гродзенская грамадская літаратурная школа; грамадска-патрыятычны праект «Пад мірным небам Беларусі»; інтэрнэт-праект «Лісты да Цёткі з 21 стагоддзя», тэматычны праект, прысвечаны Году гістарычнай памяці, «Памяць. Гісторыя. Годнасць» і іншыя. Прадуццё і аўтарскія інтэрнэт-праекты: фалькларыста, філалага-навукоўца Руслана Казлоўскага «Відавочнае аб патаемным» і краязнаўца-публіцыста Валерыя Чарапіцы «Здабытыя зноў імёны».

140-годдзе з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа пісьменніцкая арганізацыя адзначае цікавымі мерапрыемствамі і праектамі. Так, ужо ў маі нашы паэты ўдзельнічалі ў акцыі «Чытаем разам», якую традыцыйна ладзіць Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. У чэрвені дэлегацыя пісьменнікаў прыняла ўдзел у фестывалі беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне. Перад гэтым наведалі Вязынку, дзе каля помніка песняру чыталі прысвечаныя яму вершы. Некалькі ліпеньскіх дзён вандравалі па мемарыяльных месцінах Якуба Коласа: пабывалі ў Стоўбцах, Акінчыцах, Альбуці, Смольні. Там, напэўна, і прыйшла ідэя стварыць зборнік твораў, успамінаў і эсэ, прысвечаных класікам беларускай літаратуры — песнярам беларускага краю. Матэрыял сабраў, засталася толькі выдаць. Дарэчы, у кнігу ўвойдуць творы, прысвечаныя не толькі Купалу і Коласу, але і Багушэвічу, Багдановічу, Цётцы, Быкаву, Ажэшчы і іншым сьлынным пісьменнікам Бацькаўшчыны.

Так што знаёмцеся з гродзенскімі аўтарамі і творами, перажывайце разам з імі тую пачуццёвую, якія яны пастараліся выказаць праз слова. Слова, якое не змяе, не сатрэ з літаратурнай прасторы ніводная, нават самая няўрымслівая, хвала і сьмея.

Калі вы, дарагія чытачы, жадаеце пазнаёміцца з творчасцю сяброў Гродзенскага абласнога аддзялення ў больш поўным аб'ёме, запрашаем на наш сайт: www.pisateli.by

Людміла КЕБІЧ,
старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі
Фота Дзмітрыя РАДЗІВОНЧЫКА

Удзельнікі фестывалю беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне.

Твае далягляды заўсёды са мною

Людміла КЕБІЧ

Хачу туды

Хачу туды:
у той домік над самай рэчкай,
да бабулінай цёплай печкі,
над бабуліну коўдру ватную,
што прапахла дымком і мятаю.

Дзе ў кашулі начной ці халаце
можна дзень прахадзіць па хаце,
або сесці ў куток на лаўку
і маўкліва вязаць безрукаўку.

Хачу туды:
дзе бабуля і дзед — жывыя,
і мой тата і мама — жывыя,

і ўсе працаю нейкай занятая,
а здаецца, у доме — святая.

Дзе ты — частка радні, прыроды,
дзе не трэба шукаць нагоды
для дузіўнай народнай песні,
дзе за шкоду ніхто не трэсне.

Хачу туды:
дзе Радзіма — асноў аснова,
і апроч беларускай мовы,
нашатам даражэй сцэжка вузкая ў полі,
высока ў блакіце над ім жураўлі.

Толькі тое дзяцінства лета
нарадзіла ўва мне паэта,
там пачатак маёй Айчыны,
і няхай шмат гадоў за плячыма,
я заўсёды хачу туды.

Віктар КУРЛОВІЧ

Роднасць

З дзяцінства нашу
ў сэрцы неба хусцінку,
святло непаўторнае стромкіх бязроў
і роднай зямлі нашай тую часцінку,
дзе я нарадзіўся калісьці і рос.

Не зможа яе замяніць мне ніколі
прывабнасць чужой і далёкай зямлі —
нашатам даражэй сцэжка вузкая ў полі,
высока ў блакіце над ім жураўлі.

Прайдуся таямнай дарожкай ляснаю,
нап'юся ганючай крынічнай вады...
Тут вее ад кожнай былінкі спакем,
калі іншы раз зазіраю суды.

Твае далягляды заўсёды са мною,
з часоў, як маленькім зусім хлапчуком
пранікся, мой край, да цябе я люблюю
з матуліным цёплым грудным малаком.

Пра гэтую роднасць мне
нельга забыцца —
мы звязаны лёсам з табою адным.
За ішчасце лічу я табой ганарыцца
і сынам застацца навекі тваім.

Вікторыя СМОЛКА

Замілаваная да слёз

Вясніца, ішчодрая бясконца,
Прынесла дар бясызныя зноў:
Зямліцы — кветкі, людзям — сонца,

А птушкам — песню, шлях дамоў,
Палёт высокі над Радзімай,
Уздым пачуццяў, светлых мар!
І радасць кожнаю хвілінай
Адчуць вялікі Божы дар —
Сваё жыццё, зялёнай сцежкай
Пад ясным купалам нябёс
Ісці далей — увесьць —
З усмешкай, замілаванаю да слёз!

Ала КЛЕМЯНОК

Душа саспела.
Голасам нясмелым
псалмы спявае,
а не танчыць здуру,
калі чарговы сакавік у цела
упырскае любоўную мікстуру.
Няма спакусы больш на сцэну леці
і генія перад наптоўпам корчыць,
не дураць голаў
бланы і чэры,
не спляць зоркі славы
вочы.
Усё часцей з усмешкай іранічнай
за валтузней мышынай назіраеі,
і нечы позірк холадна-цынічны
без крыўды
і без злосці абмінаеш.
Вяргіні даспадобы больш,
чым ружы,
умееш на надвор'і апранацца.
А самае галоўнае, мой дружа:
ты болей не баііся памыліцца.
Сэнс існавання ведаеш дакладна:
жыццё адной прыродзе падуладна...

Тамара МАЗУР

Важней, чым каханне

А што было важней кахання —
крынічкі чыстай пачуцця?
Важней за ўсё было чаканне
народзін новага жыцця.

Важней за ўсё было цвіценне
пяшчоты ў патаемны час,
калі прыходзіла натхненне,
каб памірыць няверных нас.

Важней было не ўпасці духам,
каб уцалеў, ажыў паэт.
каб жаль жалобы або скруха
не зацямялі белы свет.

Важней за ўсё было маленне
у кут загнанае душы,
і пакліч чыйсіці ў час здранцвення:
ідзі, змагайся і пішы.

Важней было апроч кахання
пражыць жыццё сваё наўздзіў
і мець святое дараванне
да тых, хто ганьбіў і судзіў.

Валянцін СЕМЯНЯКА

Званочак

Як толькі зацэпліцца ранак вясновы,
Каб дзень абудзіць
і надзею пазваць,
Павешу званочак ў дзвярах адмыслова
І буду гасцей з нецярпеннем чакаць.

Хай звоніць, вітаючы кожнага гасця,
Які заблукае нарэцце ў мой дом,
Хай радасці гэтай суседзі зайздросцяць,
Не чорнаю зайдрацю —
светлым дабром!

Паселіцца ў доме спакой і пяшчота,
Навучыцца сонца на вокны глядзець.
І знікне трывога, адыдзе самота,
І шчасце чаканае з часам прыйдзе.

Адгоніць злых духаў званочак далёка,
Няма ім чаго ў маіх сценах рабіць.
І стане на сэрцы спакойна і лёгка,
А што яшчэ трэба,
каб радасна жыць?

Наталля ЦВІРКО

**Сцяжынкамі
малой радзімы**

Няхай стаяе час імклівы,
Ты сумам сэрца не трывож.
Сцяжынкамі малой радзімы
Прайдзіся ранкам басанож.

Тут хлеб смачней і дзень яснішы.
І неба тут заўжды вышэй.
Тут крок зрабіў ты самы першы —
Няма куточка даражэй!

Самотны ты або шчаслівы.
У дні надзей, у дні трывог
Сцяжынкі любяе радзімы
Паклічуць нас з усіх дарог.

Мая зямля!
Маленства сцежкай!
Дзяцінства край чароўны мой!
Хоць свет вакол такі бязмежны
Мая душа заўжды з табой.

Тут нараджаюцца святанні
І дрэмле ціхі вечар мой.
Надзеі, светлыя жаданні
Спляліся ў срэбраны сувоі.

Перад табой схілюся нізка,
Адам усю маю любоў.
Зямля, спрадвечная калыска!
Мая душа заўжды з табой!

Фота Кастуся Дробава.

Тацяна ЯЦУК

**Ноч, альтанка
і споведзь вачэй**

Адаму Міцкевічу
і Марылі Верашчацы прысвячаецца

Ноч. Альтанка. Анёлава крылле.
Песіць змрок маладоў явсню.
Вось яна, яго зорка, Марыля.
Час сустрэчы іх не прамінуў.

За паўкрока да ішасця і раю,
На забытых шляхоў дзіраве,
Бэз гайдаў маладыя іх маі
Там, у той самай юнай явсне.

І не важна, што будзе праз леты
У палоне жыццёвых завей...
Сёння ж — вечар, альтанка, санеты
І пяшчотная зорнасць вачэй.

Вусны потым праішпичуць: «Як мала
Лёс нам светлых сустрэч дараваў!»
Споведзь чыстай душы: «Я кахала!»
Сэрца ічыры адказ: «Я кахаў!»

Цішыня. Бы анёлава крылле,
Завіхурыць лістота ярчэй,
І закружыцца ў ішасці Марыля,
Ноч, альтанка і споведзь вачэй.

Браніслаў ЕРМАШКЕВІЧ

Еднасць

Не роўны бор на вышыні сваёй:
Яго зубцы то ўніз бягуць, то ўгору,
Наўкола дрэвы цягнуцца ў прастору,
З'янаўшы лёс свой з матухнай-зямлёй.

Дзе зараз дрэвы-волаты растуць,
Зялёным морам бор густы разліўся.
Я кволым парасткам
у белы свет прабіўся,
Дзяды мае і дзеці тут жываюць.

І я жыў і памятаю словы
Бацькоўскія — адвечны завет.
Ён, нібы родны край і мова,
Бы непакіснасць вечнае дубровы.
І, еднасць пацвярджаючы сваю,
З крыніц гаючых ненастытна п'ю.

Мікалай ІВАНОЎСКИ

Мае берагі

Краю мой дарагі,
Не магу на цябе надзівіцца.
Тут мае берагі,
Дзе чабор, васількі, медуніца.

Тут палі, сенажыць
І рамонкі ля сцежкай на краі.
Тут дзяцінства мяжа,
Я забыць яго права не маю.

Каменне дрэмле над ракою
Сцяны маўклівай, мураванай.
Крані іх — там няма спакою,
Яны вякоў жыцця раны.
О, Гродна, Гродна, колькі болю
Табе пакінулі стагоддзі,
Каб не скарывуся ты ніколі,
А быў як песня ў народзе.

Алена РУЦКАЯ

Каб памяць была

Прыехаў фатограф у вёску.
І тут ад самага полудня
Стаіць гармідар вясёлы.
Дзяўчаткі святочныя ўборы
Віцягваюць з шафаў і куйраў:
Каб памяць была прыгожая
Аб гэтым блакітным маі.
Імчаць хлапчукі ад рэчкі:
Бабуля-галубка клікнула.
Яе так назвалі ўнукі
За сэрца і скроні ў срэбры.
З хусцінкі адлічаны грошы
На здымак, на памяць даўгую
Аб гэтым блакітным маі.

Кашулькі чыстыя выдала:
— Адно не блануіць як малпы
З малюнка таго на пудэлку,
Што дзядзька прывёз з Аргенціны.
Паводзьце сябе прыстойна, каб
Каб памяць была харошая
Аб гэтым блакітным маі.

На здымку, на дзедавай лаўцы
Сядзяць хлапчукі як дарослыя.
Чаканнем напружаны позіркі,
І рукі чынна пакладзены
Ва ўсіх на каленкі цыбатыя.
Такая памяць кранальная...
І дата — май сорац першага.

Уладзімір РУЛЬ

Як можна не быць улюбёным у мову —
Адну з найзырчэйшых у свеце праў!
Яе нашым продкам Бог слова за словам
За спрыт і рахманасць з нябёсаў паслаў.

Жыве ўва мне гонар за родную мову
(Ён зімнам літвінскаму духу гучыць),
На ёй размаўляю імаг год адмыслова,
Каб час той з сягоннянім
моцна лучыць.

Яна з мнства іных невыпадкова
У Княстве Вялікім галоўнай была —
Гучала і ў вёсках, і на перамовах,
У замках і ў сценах святога жылла.

І кожны Статут на ёй, слынный,
складаўся,
І хронікі ў Княстве пісалі на ёй.
Паслушнік да Бога ішодзённа
звяртаўся,
Ваяр ваяводзе ў вернасці кляўся,
Дзяцюк да дзяўчыны тады заляцаўся —
Усе на спрадвечнай гаворцы сваёй.

Ірына ВОЙТКА

Бацькам

Старэнькая маці і бацька стары.
Бог век ім падоўжыў да нейкай пары.
Прыеду наранку, аж колы гудуць.
Сустрэнуць на ганку і ў хату вядуць.
Дабрэішыя людзі, хоць дзеці вайны,
І «Польшчу» і «немцаў»
ішчэ помняць яны.

Сыходзяць паціху, сваё аджываюць,
Гісторыю, праўду з сабой забіраюць.
А праўда — на цёмных далонях старэчых.
Гісторыя —
крыж свой паклала на плечы.
А вы запытайцеся, як ім жывецца,
І ў ічырасці бацька прызна ўсімхнецца
І скажа: — Дык добра.
— А доля цяжкая?
— Дык долю сабе хіба хто выбірае?
Старэнькая маці і бацька стары.
Бог век ім падоўжыў — шкада, да пары.

Яшчэ нядаўна Мікола Мятліцкі быў частым госцем на старонках літаратурных выданняў, утым ліку «ЛіМа», цікавіўся творчым жыццём краіны і быў яго актыўным удзельнікам, даваў слухныя парады і падбадзёрваў аптымістычным словам, мог і пажартаваць... А цяпер распачала дзейнасць Камісія па ўшанаванні памяці Міколы Мятліцкага, створаная ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі. Сёння старшыня камісіі Міхась Пазнякоў дзеліцца ўспамінамі пра паэта і распавядае пра тое, што звязвала іх на працягу доўгіх гадоў працы, а таксама знаёміць з планам мерапрыемстваў на найбліжэйшыя некалькі гадоў.

Фота Кастуся Дробава.

Мікола Мятліцкі.

Ведаю, як шчыра ён любіў сваю зямлю і настаўнікаў, папярэднікаў, самых простых людзей, сярод якіх рос, ад іх пераймаў, як чэрпаў з крыніцы натхнення, любоў да працы, шчырасць, дабрыню. Далей была вучоба ў БДУ і журналісцкая школа, праца ў ЛіМе: шмат пісаў, ездзіў па Беларусі, знаёмчыся з літаратурнымі мясцінамі, з непадрабнай цікавасцю распавядаў пра пісьменнікаў і кнігі — яго допісы заўсёды здзіўлялі і ўражвалі...

Пасля было рэдагаванне галоўнага літаратурнага часопіса краіны, дзе папярэднікамі з'яўляліся Максім Танк, Кастусь Кірэнка, а сярод калег былі Анатоль Вялюгін, Іван Пташнікаў... Мікола Мятліцкі ўбіраў у сябе іх досвед, веру, апантанасць, іх агонь служэння роднай краіне, мове, літаратуры.

Такім чынам Мікола і вырас у маштабную асобу. Першым клопатам яго была літаратурная праца.

Але, спадзяюся, дапамогуць калегі-літаратары і ўдава пісьменніка — разам мы зробім усё магчымае для таго, каб гэтае шматтомнае выданне пабачыла свет. Колькі будзе тамоў, пакуць невядома, — пра гэта можна будзе меркаваць тады, калі збярацца ўся творчая спадчына пісьменніка.

Ірына Мятліцкая збірае ненадрукаванае. Апошнім часам, дарэчы, Мікалай Міхайлавіч пісаў цікавыя ўспаміны і нататкі аб сваёй працы ў часопісе і выдавецтве, аб сустрэчах з пісьменнікамі, акрамя таго, публічыў і крытычныя творы, займаўся перакладам. З яго эпісталайнай спадчыны штосьці захавалася, а штосьці яшчэ адшукаецца! Магчыма, і яе ўдасца ўключыць у выданне.

— **А ў чым вы бачыце галоўную складанасць пры стварэнні шматтомніка? І калі ён пабачыць свет?**

— Публіцыстыка, літаратуразнаўчыя і крытычныя артыкулы Міколы Мятліцкага

Праўдзівы вобраз паэта

— **Міхась Паўлавіч, вы ведалі Міколу Мятліцкага даўно, шмат разам працавалі. Што збліжала?**

— Мы сябравалі і як творцы, і як людзі шмат гадоў. Блізка пазнаёміліся, калі ён працаваў рэдактарам у выдавецтве «Мастацкая літаратура», а я — галоўным рэдактарам у выдавецтве «Юнацтва» (месціліся ў адным будынку). Часта сустракаліся па пытаннях не толькі творчых, але і выдавецкіх: удзельнічалі ў розных круглых сталах і семінарах, кніжных выстаўках, у тым ліку міжнародных. Выдавецтвы нашы займалі пазіцыі лідараў у айчынным друку. Ездзілі разам у камандзіроўкі: у Варшаву, Маскву, Санкт-Пецярбург, Кіеў. Безумоўна, выпадала разам выступаць і ў Мінску, браць удзел у літаратурных святах, прымержаваных да юбілеяў нашых класікаў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча; бывалі на літаратурных імпрэзах, прысвечаных таленавітым творцам: Генадзю Бураўкіну, Нілу Плевінчу, Максіму Танку, Анатолю Вялюгіну, Івану Навуменку, Івану Чыгрынаву.

У Саюзе пісьменнікаў Мікола Мятліцкі быў членам прэзідыума, вельмі актыўна выяўляў сябе на ўсіх пасяджэннях. Заўсёды імпавала яго мудрае ўдумлівае выказванне: прапаноўваў яе палепшыць, паглыбіць, пашырыць літаратурнае жыццё, як зрабіць яшчэ больш запатрабаваным наша беларускае нацыянальнае слова, як палепшыць справу кнігадрукавання.

Шмат увагі ўдзяляў ён і маладым літаратарам. У яго было шмат вучняў, асабліва ў паэзіі. Тут мы таксама часта пераклікаліся: у Саюзе пісьменнікаў была заснавана кніжная серыя для маладых, а ў Мінскім аддзяленні — гарадская серыя «Мінскія маладыя галасы». Працуючы ў выдавецтве, а затым у часопісе «Полымя», Мікола Мятліцкі адкрываў новыя імяны, запальваў зорачкі на небасхіле нашай паэзіі, падтрымліваў юныя таленты, дзяліўся з імі чым мог, і гэта стала надзвычай істотным для гісторыі нашай літаратуры.

На працягу апошніх гадоў паралельна з Міколам перакладалі казахскую класіку: ён — пазію Абая і вершы іншых паэтаў, а я — чатырохтомнік Мухтара Аўэзава «Шлях Абая». Пастаянна дзяліліся знаходкамі, падтрымлівалі адзін аднаго.

Вельмі ўдзячны яму і за тое, што ён браў удзел у перадачах, прысвечаных маёй творчасці.

— **Якім запомніўся Мікалаем Міхайлавіч?**

— Чалавекам надзвычай мудрым і шчырым, таленавітым, постаць на нашых літаратурных аб'ягах найадметнейшая...

Найперш прыцягвала ўвагу тое, што ён заўсёды мог трапна выказацца: і на сцэне, і ў прыватных абставінах. Прамоўца ён быў цудоўным, выступаў выразна і пафасна, і ў той жа час словы заўжды ішлі ад сэрца, вельмі праўдзівыя і плённыя. Бачу яго падзвіжнікам, які праявіўся і як выдатны паэт, і як перакладчык, рэдактар, арганізатар і грамадскі дзеяч...

А калі ён апяваў у сваёй творчасці малую радзіму, Хойнічыну! Прысвяціў Бабчыну кнігу! І гэта не проста гучныя словы. Родная вёска яго была вельмі забурджана і адселена — а Мікола неаднойчы туды ездзіў!.. Магчыма, гэта адмоўна паўплывала на яго здароўе...

— **У чым, на вашу думку, сакрэт яго працаздольнасці?**

— Перш за ўсё тут адыграла ролю яго жыццёвая школа. Гэта складвалася паступова. А закладзена было з дзяцінства. Ён прайшоў працоўную загартоўку: нарадзіўся на Палессі ў вёсцы, у глыбінцы, рос сярод прыроднай прыгажосці і шчырых працавітых людзей. Яму пашанцавала з бацькамі, настаўнікамі, якія прывілі любоў да роднай зямлі, працы і чалавека працы — гэта павяжалося і ставілася на першае месца. Як і вера ў святое і прыгожае. З малых гадоў спазнаў мазалі, не цураўся ніякай работы — вась дзе крыніца яго апантанасці, працавітасці і паспяховасці.

— **Менавіта вы, чалавек, які добра ведаў Міколу Мятліцкага, узначальвае камісію па ўшанаванні яго памяці. Напэўна, ужо распрацаваны праект мерапрыемстваў...**

— Так, рашэннем Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі мяне зацвердзілі старшынёй Камісіі па ўшанаванні памяці Міколы Мятліцкага. У складзе камісіі 12 чалавек: далі згоду працаваць і дапамагаць Алякс Карлюкевіч, Мікалай Чаргінец, Алена Стэльмах, Уладзімір Гаўрыловіч, удава пісьменніка Ірына Мятліцкая, а таксама калегі-літаратары Вадзім Спрычэн, Уладзімір Маздо, Ніна Рыбік, паэт і навуковец Алякс Бараноўскі, зямлячка — пісьменніца Наталія Канопліч з Гомельшчыны, скульптар Іван Міско.

Планую правесці вечар памяці пісьменніка да юбілею: неўзабаве будзем ствараць аргкамітэт па яго правядзенні ў Доме літаратара — якраз там, дзе праходзіў адзін з апошніх творчых вечароў паэта... Будзем хадайнічаць і аб наданні імя Міколы Мятліцкага адной з вуліц горада Хойнікі Гомельскай вобласці і адной з бібліятэк горада Хойнікі альбо Хойніцкага раёна.

Было вырашана заснаваць паэтычны конкурс імя Міколы Мятліцкага сярод маладых літаратараў, а пераможцаў узнагароджаць на Рэспубліканскім фестывалі нацыянальнай паэзіі і песні ў Маладзечне. Ужо абвясцілі аб гэтым на сёлётным фестывалі. Цяпер распрацоўваем палажэнне, па якім школьнікі і студэнты, якія пішуць на роднай мове і па-руску, змогуць браць удзел у творчым спаборніцтве.

У плане мерапрыемстваў ёсць і стварэнне дакументальнага фільма аб жыцці і творчасці Міколы Мятліцкага. Якраз і плануем цяпер гэтым займацца: прапрацоўваць пытанні з адказнымі работнікамі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, пісьмо туды падрыхтавана.

Будзем вырашаць сумесна з Інстытутам літаратуразнаўства Акадэміі навук Беларусі пытанні падрыхтоўкі да выдання Збору твораў паэта. Безумоўна, гэта зойме значны час, будзе патрабаваць вялікіх высілкаў.

раскіданы па многіх выданнях. Усё трэба выявіць. Без дзяржаўнай падтрымкі тут не абыйсціся. Будзем дамаўляцца, каб у Інстытуце літаратуразнаўства ўключылі адпаведную работу ў план. Спадзяюся, праз год-два многае зборам і падрыхтуем.

Калі казаць пра тэрміны... Асноўныя вызначаныя пункты плануем ажыццявіць да юбілею паэта, а Збор твораў будзе рыхтавацца на працягу пяці-сямі гадоў: спачатку вызначацца адказныя работнікі, рэдактары, навукоўцы... Добра, калі будзе выходзіць хаця б адзін том у год. Найскладанейшая частка — карпатлівая праца ў асабістых архівах, вывучэнне надрукаванага за многія гады. Але ўсё вырашальна, і я ўпэўнены, што камісіі ўдасца гэта зрабіць...

— **Якія крокі ўжо зроблены па ажыццяўленні плана мерапрыемстваў?**

— Распацаў работу над стварэннем мемарыяльнай дошкі Іван Міско. Планую адкрыць яе на доме на вуліцы Каліноўскага, дзе жыў Мікола Мятліцкі, у сакавіку 2024 года, да 70-гадовага юбілею паэта.

Накіравалі пісьмы ў адпаведныя органы аб наданні імя Міколы Мятліцкага адной з бібліятэк Хойніччыны і адной з вуліц на радзіме паэта. Пачынаецца праца над стварэннем дакументальнага фільма, падрыхтаваны ліст на імя міністра. Шукаем сцэнарыста і рэжысёра, які змог бы паказаць маштабнасць паэта і яго творцы, і як грамадскага дзеяча. Думаю, спрычыніцца да гэтай працы і сям'я творцы, сябры і калегі, якія яго добра ведалі. Хацелася б пакінуць для нашчадкаў праўдзівы вобраз паэта і чалавека, чулага і дэмакратычнага, які, тым не менш, змог сказаць і крытычнае слова: у тым ліку і пра чыноўнікаў, і пра творцаў, і пра пэўныя падзеі... Канкрэтныя моманты яшчэ шмат будуць абмяркоўвацца ў Саюзе пісьменнікаў...

Гутарыла Аліса БРАТКА

З туркменскім пісьменнікам Агагелды Аланазаравым у Музеі гісторыі ВАВ, 2017 г.

На Купалаўскім свяце паэзіі ў Вязьніцы, 2009 г.

Пачатак быў такі...

Часам у букністычнай краме на вочы трапляюць асобныя нумары старых часопісаў асветніцкай, гістарычнай тэматыкі. «Маладошч», «Польмя», «Нёман» у букністыку ніхто не здае. А вось і дарэмна... Няўжо не цікавымі збірльнікам кніжных рэдкасцяў пададуцца нумары перыядычных выданняў з першымі публікацыямі твораў Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча і, можа, Рыгора Барадуліна, Міхася Стральцова?!

І ўсё ж «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі» часам сустракаюцца. Нават «Наша гісторыя» ўжо, здарэцца, прадаецца ў букністычным адзеле. А вось сустрэць часопіс «Спадчына» — з'ява рэдкая.

Гэтае выданне неяк выбіснула, ярка ўспыхнула і... знікла. Лічыцца, што «Спадчына» — правапераемнік бюлетэня Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. Заснаванае ў 1965 годзе, яно ў 1970-м пачало выдаваць свой друкаваны орган. Паколькі за савецкім часам удзел у грамадскіх арганізацыях лічыўся абавязковым, то колькасць членаў гэтага рэспубліканскага таварыства дасягнула каля аднаго мільёна чалавек. Варта нагадаць і тое, што таварыства, як правіла, узначальвалі віцэ-прэм'еры, адказныя за сацыяльную, культурную палітыку: Ніна Сняжкова, Ніна Мазай — у тым ліку...

Паверыць у гэта цяжка, але, відаць, некалькі пакаленняў беларусаў трымаюць у памяці маркі таварыства, якія абменьваліся на членскія ўзносы. Нават школьнікам выдавалі гэтыя маркі, адпаведна, і пасведчаны, узамен, зразумела, бралі невялікія ўзносы. Іх збіралі і на розныя іншыя таварыствы: напрыклад — на Таварыства Чырвонага Крыжа, Таварыства кнігалюбаў і іншыя грамадскія «ініцыятывы» зверху.

Але і карысць з таварыства помнікаў была немалая. Па-першае, яму было даручана весці ўлік помнікаў. Найперш, зразумела, мемарыялаў у знак памяці пра Вялікую Айчынную вайну. Па-другое, за сродкі, сабраныя таварыствам, ажыццяўляліся рэстаўрацыйныя работы ў Мірскім замку, Сафійскім саборы, на іншых аб'ектах. Праводзіліся розныя семінары, конкурсы, навукова-практычныя канферэнцыі. Дзякуючы спрыянню таварыства былі выдадзены і вельмі важныя, актуальныя манатграфіі даследчыкаў беларускай мінуўшчыны: Міхася Ткачова «Замкі Беларусі», Юрыя Якімовіча «Драўлянае дойлідства беларускага Палесся», Уладзіміра Чантурныя «Старонкі каменнага летапісу Беларусі»...

Што ж да «Бюлетэня...», то поруч з афіцыйнымі матэрыяламі, якіх хапала на яго старонках, тут друкаваліся артыкулы, карэспандэжныя крэзнаўцаў, музейшычкаў, школьных настаўнікаў гісторыі з розных куткоў краіны. Але і самім аўтарам і арганізатарам музейнай справы ў Беларусі карцела мець іншае, болей шырокае выданне. Асабліва гэтая тэма пачала актуалізавацца ў сярэдзіне 1980-х, з пачаткам перабудовы. І своеасаблівым генератарам выступіў Беларускі фонд культуры. Узначальваў грамадскую арганізацыю на той час ужо вядомы пісьменнік — Іван Гаўрылавіч Чыгрынаў.

Відаць, і ён, зацікаўлены ў тым, каб актыўнасці грамадскасці, аб'яднанай вакол БФК, агучваліся, каб пра іх расказвалася на ўсю рэспубліку, і многія русліцы краязнаўчай справы неаднойчы прагаворвалі пытанне аб нараджэнні новага перыядычнага выдання. Але ж і па тым, нават перабудованым, часе рашэнне прымалі не ў Мінску. Рашэнне прымалі ў Маскве, у самім Цэнтральным Камітэце Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Іван Гаўрылавіч не адважаецца самастойна

звяртацца ў ЦК КПБ, разумеючы, што яго вагі, яго аўтарытэту можа і не хапіць. І тады нараджаецца наступны ліст...

У ЦК КПБ 13 верасня 1988 года піша старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР народны паэт Беларусі Максім Танк. Ліст усяго на адну старонку і мае назву «Пра рэарганізацыю бюлетэня «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі» ў навукова-папулярны і грамадска-палітычны часопіс «Спадчына»».

«У ідэалагічным выхаванні працоўных і асабліва моладзі, — чытаем мы ў лісце, які хутчэй за ўсё, канешне ж, не Танк пісаў, а пэўна, той самы старшыня Беларускага фонду культуры, аўтар раманаў «Плач перапёлкі», «Апраўданне крыві», «Свае і чужыны» Іван Чыгрынаў, — не апошняе месца займае гісторыя і культурная спадчына народа, шматвяковыя нацыянальныя традыцыі, без якіх немагчыма выхаванне любові і пашаны да зямлі сваіх продкаў, выхаванне пацучыя патрыятызму, адданасці справе рэвалюцыі і пераеманасці пакаленняў.

Пра гэта ішла гаворка і на апошнім пленуме праўлення СП БССР, які адбыўся 19—20 мая г.г.

З мэтай паліпашэння культурнай спадчыны народа пісьменнікі пленум прыняў пастанову звярнуцца ў дырэктывныя органы рэспублікі з прапановай рэарганізаваць бюлетэнь «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі» ў навукова-папулярны часопіс «Спадчына».

Гэта дасць магчымасць значна шырэй, больш разнастайна і цікава асвятляць пытанні культурнай спадчыны народа, а значыць, і паспярыя выхаванню пацучыя савецкага патрыятызму ў самых шырокіх колах насельніцтва і, у першую чаргу, у моладзі». Кратка, па сутнасці справы, усё, у прынцыпе, зразумела.

Рэзалюцыі самая высокая партыйныя начальнікі на лісце не пакінулі ніякіх, але, відавочна, далі вуснае «дабро» на разгляд пытанні ў адпаведнасці з паўнамоцтвамі... І ўнізе «танкаўскага» звароту па новым выданні з'яўляецца прыпіска: «Просьба дазволіць часопіс «Спадчына» накіравана ў ЦК КПСС...»

Так у Беларусі ў самы, лічы, прырададзень незалежнасці з'явіўся цікавы, адметны часопіс. Першы нумар за 1989 год уразіў падборам аўтараў: з мастацкімі і публіцыстычнымі тэкстамі выступалі Кандрат Крапіва, Пімен Панчанка, Максім Лужанін, Заір Азгур, Рыгор Барадулін, Мікола Ермаловіч... Была змешчана паэма Янкі Купалы «На Дзяды». Вадзім Круталевіч выступіў з артыкулам «Чаму паў урад Жылуновіча». Вячаслаў Чамярэцкі падрыхтаваў урыўкі з летапісаў, якія аб'яднала наступная назва — «Рагнеда і Уладзімір». Іван Гаўрылавіч Чыгрынаў і каманда, якую ён здолеў сабраць вакол часопіса, паядналі пісьменнікаў і гісторыкаў, паядналі ўсіх, хто быў неабяякавы да гісторыі сваёй Айчыны, роднай Беларусі...

Спачатку часопіс выдывалі з разліку адзін нумар у квартал. У 1991 годзе — адзін раз у два месяцы. Каштоўнасць часопіса адразу вызначылася (і адпаведна тыраж яго 3-за гэтага пачаў расці — даходзіў да 15 000 экзэмпляраў) публікацыяй на яго старонках тэкстаў ранейшых дзесяцігоддзяў з адпаведнымі грунтоўнымі каментарыямі. Як прыклад — «Западно-русизм» А. Цвікевіча ў 1992—1993 гг., «Беларусь у гістарычным дзяржаўным і царкоўным жыцці» А. Маргаса.

У апошнія гады «жыцця» «Спадчына» выдывалася хаатычна, відаць — у залежнасці ад сродкаў, якія знаходзіліся: было і такое, што адзін-два нумары ў год. Усяго за 1989—2011 гг. выйшаў 161 нумар.

Пачатак жа ў значнай ступені залежаў ад ліста Максіма Танка ў ЦК КПБ. **Кастусь ЛЕШНІЦА**

Светлачасе і лінія лёсу

Калі камп'ютараў у нас, маладых наваполацкіх творцаў, якія рыхтавалі свае першыя кнігі, яшчэ не было, мы ездзілі на кватэру да Надзеі Салодкай, якая на сваёй пішучай машыцы набірала нашы тэксты, і не проста набірала — часта нават рабіла нейкія заўвагі і праўкі, так што ў нейкім сэнсе была нашым першым карэктарам і стылістам.

Прынамсі, да маёй першай кнігі «Брама» яна ў гэтым сэнсе мела прамое дачыненне.

Ды мы не ведалі, што Надзея сама ўпотаі складала паэтычныя радкі на роднай мове, аж пакуль аднойчы, калі я прыхаў да яе з чарговым рукапісам, хвалюючыся, падала мне невялікі стос папер з уласнымі вершамі.

Шчыра кажучы, і я хвалюваўся, бо не хацелася расчаравацца, пакрыўдзіць сваімі заўвагамі: добра памятаў яе досыць пачаткоўскія вершы, з якімі мы знаёміліся на літаб'яднанні «Наддзвінне» пры полацкай газеце «Сцяг камунізму», дзе Надзя працавала машыністкай яшчэ напрыканцы шасцідзясятых гадоў.

Але, уважліва пачытаўшы ўжо дома гэты міні-рукапіс, быў радасна здзіўлены. У радках гучаў зусім новы, яркі і самабытны голас. Уражалі і мова, народная, сакваітая, не падслуханая, не вывучаная, а ад самага сэрца, з глыбіні душы.

Напісаўшы невялікую прадмову, аддаў гэтыя вершы ў тую ж самую полацкую газету, і неўзабаве адбыўся дэбют паэтыцы Надзеі Салодкай.

За гэты час у Надзеі Стэфанаўны выйшла не адна кніга, яна стала лаўрэатам абласных літаратурных прэмій, ганаровым грамадзянінам Полацка, яе вершы сталі песнямі, загучалі па радыё ў выкананні вядомых артыстаў, на канцэртах, на тэлеэкране.

Зайздросны шчаслівы лёс, скажаце вы. Але мала хто, акрамя блізкіх і землякоў, ведаў, якія выпрабаванні выпалі на долю гэтай мужнай жанчыны. Уласная невылечная хвароба, страта мужа, сястры, братаў, маці.

Сама хворая, дгалядала малодшага брата-інваліда, пакінуўшы на час сваю кватэру і пераехаўшы да яго. Ды і хто падлічыць колькасць горкіх слёз і роспачных думак, якія суправаджалі яе на гэтым крыжовым шляху!..

Здалася, як гэта ўсё можа вытрымліваць сэрца, але Надзя трымалася. Толькі ледзь не сарвалася, калі пачула пра смерць кампазітара і спевака Ізмаіла Капланава. Я ніколі раней не чуў столькі адчаю і болю ў яе голасе па тэлефоне, як у дзень той журботнай весткі.

Цяжка пералічыць папулярныя і душэўныя песні, якія напісаў на вершы Надзеі Салодкай Ізмаіл Львовіч. Яны тучалі на канцэртах у выкананні не толькі яго і Нэлі Захараўны. Іх спявалі і спяваюць

Іна Афанасьева, Ірына Дарафеева, Алег Сямёнаў. Крылы паэтычным радкам Салодкай далі таксама народны артыст Леанід Захлеўны і ансамбль «Бяседа».

«Толькі вершы мяне ратуюць», — пісала мне ў адным з лістоў Надзея. Да яе паэтычнага і жыццёвага лёсу далучылася дырэктар і галоўны рэдактар выдавецтва «Чатыры чвэрці» Ліліяна Фёдарэўна Андуч. Амаль усе паэтычныя кнігі Салодкай выйшлі ў гэтым выдавецтве. І кожную з іх мне дасылала Надзея з дарчым надпісам.

*Прымаю ўсё: ззяраю-пальмнею,
І кіпень слёз сцякае ручайком,
У адзіноце сцішана нямею,
Ды раптам узрываюся радком.*

Гэта яе радкі з новай кнігі «Святвалдзіца». Яе таксама прынёс мне пашталёна, як і ранейшыя.

Вершы Салодкай пасталелі, напоўніліся светлым сумам і роздумам пра мінулыя гады, пра блізкіх і родных. Але засталася тая чыстая песенная аснова, тая глыбокая народнасць і традыцыйнасць у самым лепшым сэнсе гэтага слова.

*Што зайздросціць улюбёнцам лёсу...
На жыццё дарэмна не грашу.
Над зямлёй высокая нябёсы,
Я ад іх не многага прашу.*

Адзін са сваіх вершаў назвала светлачасам. Гэта яе ўспаміны пра далёкае дзяцінства.

На колькі імгненняў мяне аспляіла
Жаданне не проста дажыць —
Насустрэч святло аспляляльнае біла,
Пацэліўшы ў нетры душы.

Асобна хацеў бы сказаць пра перакладчыцкую дзейнасць Салодкай. Яна ўвасобіла творы некаторых беларускіх аўтараў на рускую мову, а зборнікі дзіцячых вершаў новапалачанкі Ірыны Багданавай сталі дзякуючы ёй даступныя дзецям і па-беларуску.

Светлачасе... Для Надзеі Салодкай — гэта яе вершы, споведзь душы. Лёс ёй вызначыў нямаля выпрабаванняў, але паэзія, роднае слова сталі не толькі ратункам, але і святлом, якім яна шчодро дзеліцца з намі.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Аляксандр Даманаў «Лінія гарызонту», 2022 г.

ў работах тых мастакоў, якія пажадалі паўдзельнічаць у «Асеннім салоне». Счытаецца гэта ў звароце да вулічнага мастацтва («Кяханне каханне каханне» (2022) Настасі Фіруновіч, «Новы сон для цябе» (2022) Жана Шышкова, «Яе вялікасць/Love» (2021) Марыі Копец), абстракцыі («Ephedra» (2022) Андрэя Церэхава, «Міраж» (2022) Тамары Агаркавай, «Пераўтварэнне» (2022) Анастасі Цімчанкі), а таксама ў неабходнасці выкарыстання тэксту — не толькі як спосабу дадаткова расказаць пра твор, але як асноўнага складніка творчага метаду («Лекар на месцы» (2022) Валерыі Раманавай), «Так сказаў Віктар Цой» (2022) Настасі Фіруновіч, «Стыль» (2022) творцы пад псеўданімам Свечка, «Бутафорыю ў камору» (2020) Дзмітрыя Вяска).

Дарэчы, што тычыцца слоў — на гэтым «Асеннім салоне» мастакі даволі часта даюць дадатковы тэкст, тым самым тлумачыць канцэпцыю ці прапаноўваючы глядачу згуляць на сваіх правілах. Так, праз арт-аб'ект «Уяўленне on/off» (2022) Надзея Хмыль запрашае ўключыць сваё ўяўленне на

варта згадаць Аляксандра Даманава. Здаецца, за што ён ні браўся, атрымалася твор з цікавай ідэяй, выразным сюжэтам і нязменным аўтарскім почыркам. Сімвалічныя, гіперрэалістычныя, рамантычныя — і гэта толькі 4 палотны аўтара на выстаўцы. Жывапісец здольны шакіраваць («Белы трус», 2022), зачараваць («Лінія гарызонту», 2022), натхніць («Вясна», 2022) і прымусіць заспакоіцца («Святло, якое ўпала», 2022). Варта ўвагі графічная серыя «Паданні Палесся» (2022) Анастасі Шведавай. Асноўны складнік, натуральна, — міфалагічны, таму і таленту творцы было дзе разгарнуцца. Адзінае, што засмучае пры знаёмстве з такой графікай, — памер малюнка, разлічаны на кніжны фармат. А хочацца разгледзець ледзь не кожную лінію, кожны штрышок. Спалучэннем традыцыйнага і наватарскага вылучаюцца літаграфіі Настасі Хількевіч, Марыі Волкавай, Марыі Баранкевіч, Тамары Дзяменцэвай, афорты Кацярыны Часцікавай, Наталлі Мураўёвай, Юліі Давыдавай... Айчынная графіка ўвогуле не перастае здзіўляць: яе ідэіны і тэматычны размах варты асаблівай увагі.

Формы і змест

Пасля адпачынку да работы вярнуўся Палац мастацтва — адна з асноўных выставачных пляцовак сталіцы. І першае, што яна прапанавала, — традыцыйна маштабны «Асенні салон з Белгазспрамбанкам», які заняў усе залы, у тым ліку галерэю «Арт-Беларусь». Выстаўка-продаж твораў маладых мастакоў Беларусі праходзіць восьмы год запар, і мэта яе, як і раней, — папулярызацыя мастацтва, знаёмства глядача з работамі маладых мастакоў Беларусі. Праект працягне сваю дзейнасць да 2 кастрычніка. Арганізатары абяцваюць лекцыі, экскурсіі, майстар-класы і нават «Ноч Асенняга салона».

Прафесійнае журы з заявак 789 прэтэндэнтаў адабрала ў экспазіцыю больш за 400 работ 246 аўтараў ва ўзросце да 40 гадоў з розных куткоў Белару-

сі. Між тым у выніку апошняе слова застаецца не за мастацтвазнаўцамі. Больш за 90 % работ «Асенняга салона» даступны для пакупкі на анлайн-платформе па продажы твораў мастацтва Artcenter.by, і кожны можа набыць упадабаныя работы (дарэчы, тут не толькі абывацелю складана не здзівіцца коштам работ) і падтрымаць мастакоў — для гэтага неабходна запоўніць бланк галасавання (пасля завяршэння праекта аўтары, якія набылі найбольшую колькасць галасоў, будуць узнагароджаны прызамі ад партнёраў). І менавіта глядацкая ўвага — найгалоўнейшы скарб для творцы. «Асенні салон» неаднойчы дапамагаў мастакам стаць пазнавальнымі, запатрабаванымі, вядомымі. Так, сёння на сьлёху такія імёны, як Алесь Багданаў, Алесь Скоробагата, Фёдар Шурмялёў, Хрысціна Высоцкая ды іншыя.

Зразумела, ацаніць экспазіцыю цалкам не даводзіцца, бо работы вельмі розныя: багацце жанраў, стыляў, напрамкаў, падыходаў, ідэй не дазваляе абагульняць, хіба толькі падводзіць статыстыку. Аднак варта цаніць намаганні арганізатараў і куратараў — часам іх праца застаецца незаўважанай, бывае, выклікае неўразуменне, а іншым разам прымусіае захапляцца, дзякуючы размяшчэнню побач тых ці іншых твораў. Хоць строгай канцэпцыі, натуральна, тут не прытрымліваліся.

Што ў рэшце рэшт застаецца зрабіць наведвальніку? Блукаць у пошуках не адну гадзіну (гэта калі хопіць сіл): большасць шукае тое, што спадабаецца з пункту гледжання канцэпцыі і эстэтыкі, многія звяртаюць увагу толькі на тое, да чаго звыкла іх вока (гэта значыць, разнавіднасць ужо любімага)... І, здаецца, меншасць засяроджваецца ў тым ліку на тых творах, міма якіх праходзіць сонні глядачоў. Гэтая меншасць адчувае сябе няўтульна, стан дыскамфорту для яе — звыкла ў гэтым рэчышчы з'ява, бо яна імкнецца знайсці кручок, за які ёсць магчымасць захапіцца: напрыклад, прыгожае ў, здаецца, непрыгожым, становіцца ў адмоўным, пытанні, якія з першага погляду не ўбачыць, адказы, якія, цалкам магчыма, не прадугледжваліся. Немалаважна для ўдумлівага глядача і дапаўнацца да ісціны: чаму тую ці іншую работу палічылі вартай таго, каб з ёй пазнаёміцца. На ўсё гэтае і ідуць на «Асенні салон». Паспяхова гэтая ідэя ці не, ніхто не скажа.

Праект пазіцыянуе сябе як ініцыятыва для моладзі, таму многае, што з ёй звязана, — стыхійнасць, бунтарства, процістаянне — знайшло месца

максімум — угадваць і адначасова ствараць. «Спектр» (2022) Паліны Корзун-Фомчанкі таксама дапамагае стаць суаўтарам (хоць і не глядачу, а будучаму ўладальніку) — здымныя модулі арт-аб'екта дазваляюць трансфармаваць яго. Kate Shi, як і папярэдні аўтар, звяртае ўвагу на праблемы экалогіі з рэмаркай, што не вучыць глядача, а дае інфармацыю. Напрыклад, у палатно з невыпадковымі лічбамі «61 — 4 — 35» (2022) яна ўпісвае QR-код, які адсылае да аднаго дакументальнага фільма. Да таго ж арганізатары з дапамогай ужо сваёй гульні «Шостае пачуццё» прапаноўваюць стаць «цэласным глядачом»...

Зразумела, усё гэта прымусіае засяродзіцца на тым ці іншым творы, знайсці для яго месца ў сваёй памяці, але, што тычыцца мастацкай вартасці, многія работы гэтага блока падаюцца даволі сумніўнымі. Магчыма, так адбываецца з-за таго, што губляецца таямніца — аўтар сам патлумачыў ідэю, таму глядачу застаецца ацэньваць толькі яе ўвасабленне, а адным гэтым зацікавіць вельмі складана. Калі настроіцца на лад аўтарскіх пошукаў і знаходак, з цягам часу становіцца цяжка ўспрымаць традыцыйны пейзаж, нацюрморт, партрэт... А іх таксама хапае, асабліва ў прасторы галерэі «Арт-Беларусь». У гэтым рэчышчы найперш

Аксинія Мун «Нацюрморт у расфокусе», 2020 г.

скай пошукаў і знаходак, з цягам часу становіцца цяжка ўспрымаць традыцыйны пейзаж, нацюрморт, партрэт... А іх таксама хапае, асабліва ў прасторы галерэі «Арт-Беларусь». У гэтым рэчышчы найперш

Аляксандра Пугачова «Меланхолія», 2022 г.

Галоўная ж тэма даследавання мастака — чалавек. На сёлетнім «Асеннім салоне» гэта выяўляецца ў двух напрамках. Першае, у ненавязлівым антрапамарфізме. Прыкладаў шмат, аднак сярод найбольш дасціпных — «Wait» (2022) Ільі Гічана, «Вельветавы Баран» (2022) Марыі Кручковай, «Ціхая бітва» (2022) Валерыі Жылінскай, «Дурніца» (2022) Надзеі Пахомавай. Але нават там, дзе адсутнічае любы яўны намёк на ачалавечванне якой-небудзь жывёлы, такі матыў усё роўна адчуваецца. Іншая важная тэма для разваг многіх мастакоў — жанчына і ўсё, што з ёй звязана (дарэчы, так атрымалася, што большасць аўтараў выстаўкі жаночага полу). Зразумела, тут шмат аспектаў: маці («Успамін» (2022) Паліны Шыбанавай), творца («Фрыда» (2020) Наталлі Атрошчанкі), муза («Незнаёмка» (2022) Кацярыны Навіцкай), супергероіна («Браня» (2022) Ванэсы Карпавай), сама прырода ў рэшце рэшт («Флора» (2020) O.ZHE). У вобразе жанчыны бачыць імпульсіўнасць, прадчуванне, скрыгат, ціхае шчасце... Між тым асобнай тэмай для сённяшняй гаворкі павінна быць цялеснасць: кампазіцый з аголенымі жанчынамі падлічыць не ўдалося. Вось дзе была схавана яшчэ адна ідэя для гульні, няхай і не такая элегантная. Але без жартаў — многія жывапісцы перасягнулі саміх сябе, і створаныя карціны напоўнены глыбокім зместам.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Bikimaksi «Minsk view #132», 2021 г.

Кацярына Чысцікава «Маці», 2022 г.

Касмічная адысея Алеся Родзіма

Усталічнай арт-прасторы «Фабрыка» праходзіць выстаўка жывапісу Алеся Родзіма — мастака-авагардыста, імя якога больш гучна прадстаўлена за мяжой, чым дома. Тым не менш гэтымі днямі ўсе ахвотныя могуць пабачыць карціны з незвычайным лёсам у Мінску.

Назва «Скрадзенае натхненне» сімвалізуе выпадак з жыцця мастака. Гісторыя мела месца каля дзесяці гадоў таму, калі Аляксандр Родзім працаваў у Германіі. Сапраўднае яго прозвішча — Родзін, з-за чаго за мяжой часта пыталіся, ці не з'яўляецца ён сваяком знакамітага скульптара Радэна (на лацінцы пішуцца аднолькава).

Творца заўсёды актыўна выстаўляў і сёння бачыць у гэтым асноўны шлях сваёй творчасці. Карціны пабывалі ў шматлікіх краінах Еўропы: Францыі, Італіі, Нідэрландах, Бельгіі і іншых. Але значны адрэзак жыцця беларускага мастака звязаны з легендарным «Тэхелесам» — арт-сквотам у цэнтры Берліна, дзе збіраліся творцы з усяго свету. Персанальная выстаўка Родзіма праходзіла на шостым паверсе: каля тысячы наведвальнікаў кожны дзень і натхненне на актыўны перыяд творчасці... У снежні 2010 года «Тэхелес» захапіла служба аховы. Цэнтр перайшоў іншаму ўладальніку, і той вырашыў забраць будынак сабе раней тэрміну. Так Аляксандр Родзім апынуўся на вуліцы, а калекцыя яго работ магла быць увогуле знішчана, калі б не падтрымка прэсы, людзей, улюбёных у творчасць мастака, і нават нямецкага ўрада. Карціны вярнуліся іх стваральніку, а сам ён — у Беларусь.

«Скрадзенае натхненне» — гэта не тое, што ўсе прызвычаліся бачыць у галерэях і музеях. Карціны велічэзных памераў, зала з-за такога кантрасту здаецца зусім маленькай. На палотнах няма вольнага месца, мноства дэталей, вобразаў, якія складаюцца ў іншыя. Нібы глядзіш у калейдаскоп і назіраеш, як змяняюцца ўзоры. Хаос, які мае свой парадак. На эмацыянальным узроўні быццам накрывае выбуховай хваляй і адпраўляе ў космас.

Карціны Родзіма наўрад ці атрымаецца па-сапраўднаму ўбачыць пры першым праглядзе. У іх вельмі лёгка заблукаць, але ўсе шматлікія дробязі — гэта шыфр, які трэба разгадаць, прааналізаваць. І тады зашыфраванае адкрываецца. Мастак лічыць за лепшае ўздзейнічаць на асабістае ўспрыманне глядача, на яго асацыяцыі, тое, што схавана ў завуголлях розуму, ён звязвае

фігураў і абстракцыю. Эксперымент не толькі ў саміх работах, але і ва ўзаемадзеянні аўдыторыі з творчасцю.

Цікава тое, што складаныя і загадкавыя палотны расказваюць гісторыю сучаснасці. Вядома, мастак выбірае тэмы, якія хваляюць яго, але насамрэч гэта наша агульная рэчаіснасць. Шмат карцін прысвечана кантакту з невядомым і далёкім, космасу. Адтуль мы выйшлі, пэўна, туды ў канцы і вернемся. Работа «Міфалагема тысячагоддзя» якраз пра цыклічнасць. Жыццё бурліць, рухаецца хутка: каб паспець за ім, трэба амаль бегчы. Карціна насычана вобразами, якія даволі лёгка пазнаць, — гэта сімвалы розных эпох. А праз хаатычнае сплячэнне персанажаў, прадметаў праходзіць дарога, якая цягнецца ў космас, — вечнасць, бясконцы спакой.

Экалагічная тэматыка таксама адбілася на творчасці мастака. Палова карцін адлюстроўвае адваротную сутнасць тэхнічнага прагрэсу. Ад машын, якія будуць цывілізацыю, пакутуе прырода. Вынік — жывёлы, зваленыя ў кучу, нібыта смецце. А з другога боку ўваблены ўладар свету, падобны да робата. Шлем, якім прыкрывае твар; паліто, што нагадвае вайсковую форму; паказальна выстаўлены ўзнагароды, упрыгажэнні і скіпетр — таксама дэманстрацыя найвышэйшай павагі і багачыні. Менавіта гэты персанаж стварае такую рэальнасць і не заўважае блізкай катастрофы.

Выстаўка Алеся Родзіма — адбят яго асабістага ўнутранага свету. Тое, як рэчаіснасць у дуэце ўспрымаецца вока і розум. Як яна распадаецца на мноства сэнсаў, сімвалаў, вобразаў, а потым паўстае ў новым выглядзе. І для гэтага ніяк не падыйшоў бы зразумелы рэалізм з яго дакладнымі рамкамі. «Скрадзенае натхненне» паказвае, што мастацкія здольнасці не маюць ніякіх абмежаванняў. У творчасці адлюстраваны мінуўшчына, сучаснасць і будучыня — доўгі шлях чалавецтва. Тое, які яно рухаецца, заключае ў сабе. Ды акрамя нас ёсць у сусвеце яшчэ нешта — далёкае, манументальнае і нябачнае, а таму незразумелае.

Арына ПРАЊІКАВА, фота аўтара

І. В. Гарбуноў. Обер-афіцэр кватэрмайстар у 1812-1816 гг.

Магілёўскі музей этнаграфіі знаёміць наведвальнікаў з гісторыяй Падняпроўскага краю мінулых стагоддзяў. Экспазіцыя «Зямлі роднай кругавод» прысвечана сялянскаму жыццю. Тут прадстаўлены прадметы народнага побыту і ўладкавання сельскіх дамоў, карціны і фатаграфіі сялян падчас працы і свят, прадметы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама самая вялікая калекцыя беларускіх касцюмаў з розных вёсак.

Калі ўваходзіш у музей, адчуваеш асаблівую атмасферу. Цёмныя сцены, абабітыя дрэвам, прыглушанае святло і прыемная цішыня. Адрозна трэпацца ў свет, які так адрозніваецца ад звыклага, гарадскога, таго, што сустракае разнастайнымі фарбамі і навакольнай шумнай мітуснёй. У экспазіцыі адведзена асобнае месца кожнай частцы жыцця і працы сялян: хлебаробству, сябе лну і каноплі, пчаларству, рыбалоўству, збіральніцтву, ткацтву.

Таямніцы Падняпроўя

Ільноводства прадстаўлена інструментамі, з дапамогай якіх сялянкі збіралі і апрацоўвалі лён, фатаграфіямі саміх сялян падчас працы, а таксама апісаннем складанай, але вельмі цікавай справы. Падрабязна адлюстраваны і працэс атрымання мёду з шэрагам фатаграфій і скульптурай пчаляра. Чытаючы пра сялянскую працу, здзіўляешся, на што былі здольныя нашы продкі і якія маглі ствараць столькі карысных рэчаў нават без дапамогі сучасных тэхналогій. Здаецца, сёння ў большасці людзей так бы не атрымалася, бо мы амаль усё робім з дапамогай электронных дэвайсаў і гаджэтаў.

Асаблівая ўвага таксама надаецца багатаму фальклору Прыдняпроўя і каляндарна-абрадавым святам, якія былі ўплецены ў сялянскае жыццё і мелі для жыхароў вялікае значэнне. Аднавадна народнаму светапогляду абрадава-земляробчы каляндар беларусаў пачынаўся вясной і заканчваўся зімой.

Адным з самых цікавых свят з'яўлялася Купалле. У музеі яго прадстаўлена скульптурамі жанчын у кветкавых вянках і маляўнічымі краявідамі. На першай карціне дзяўчаты збіраюць купальскія зёлкі: багаткі, васількі, руту, браткі, а не толькі знакамітую папараць-кветку. На другой моладзь водзіць карагоды вакол вогнішча, а на трэцяй дзяўчаты плывуць па вадзе. Асобна прадстаўлена карціна, на якой маладыя закаханыя скачуць праз вогнішча. Лічылася, што агонь ачышчае душу ад грахоў, здымаў хваробы, абараняў ад злых чар і дапамагаў ажыццявіць задуманае.

З пачаткам і заканчэннем жыва былі звязаны зажынкі і дажынкі, якія захаваны на фотаздымках. Зажынкавыя абрады мелі на мэце аддзячыць «духам нівы» за хлеб, а ў аснове іх ляжалі рытуалы, якія праводзіліся каля апошніх жытніх каласоў. У дэталіх прадстаўлены такія свята, як Спас, Тройца, Каляды, а таксама вясельная абраднасць беларусаў Падняпроўя.

На другім паверсе музея наведвальнікаў чакае экспазіцыя «Магілёў губернскай», дзякуючы якой можна перамясціцца ў часе і пазнаёміцца з жыццём ужо больш сучаснага горада. У экспазіцыі — карціны і фатаграфіі Магілёва XVIII—XIV стагоддзяў, партрэты вядомых асоб, макеты горада і розных архітэктурных будынкаў, а таксама некалькіх тэматычных кампазіцый. Разглядаючы «Гандаль Ф. Ліберсана», зноў цалкам ачунаешся ў мінулае і быццам становішся наведвальнікам казанчай крамы, у якой прадаюць

у якіх кожнаму члену сям'і адводзіцца ўласны куток, з прастатой і цеснатой сялянскіх пакояў, якія бачыў раней.

Яркім і насычаным выглядае і ваеннае жыццё Магілёва, якое прадстаўлена дакументамі, фатаграфіямі, карцінамі, макетами і скульптурамі. Здалёку скульптура обер-афіцэра кватэрмайстра нагадвае жывога чалавека, і ты міжволі палыхаешся, што ў музеі ёсць яшчэ адзін наведвальнік у яркім зялёным адзенні. На карцінах таксама пераважае зялёны і чорны. Першы — колер ваеннай формы,

Макет горада Магілёва.

самавары, грамафон, посуд і іншыя старадаўнія рэчы. Для поўнай дакладнасці не хапае толькі магчымасці ўвайсці ўнутр. Прыцягвае ўвагу і дваранская гасціная, дзе можна ўбачыць мэблю розных стыляў, мяккія крэслы, жаночы стóлік для рукадзелля, ломберны — для гульні ў карты, а таксама вялікі гадзіннік. Шпалеры, люстры і шторы добра ўлісваюцца ў агульны інтэр'ер, і ты міжволі параўноўваеш раскошу дваранскіх пакояў,

друг — колер коней і зброі, якой карысталіся ў той час. Жааль, да гэтай зброі нельга дакрануцца, але ўсё ж можна добра разгледзець.

Наведванне музея выклікае жаданне больш уважліва вывучаць мінулае нашых продкаў і часцей цікавіцца гісторыяй, бо ў ёй хаваецца столькі жыццёвай мудрасці, пра якую мы ніколі не задумваліся.

Валерыя ГАУРУКОВІЧ, фота аўтара

Беларус трох эпох

Нястомны барацьбіт за ўз'яднанне беларускага народа, празаік, публіцыст, журналіст, паэт, перакладчык, крытык Якуб Міско нарадзіўся 1 чэрвеня 1911 года. Зусім маленькім зведаў гора і пакуты, якія прынесла Першая сусветная вайна. Сям'я Міско папоўніла шэрагі бежанцаў з Беларусі, якія накіроўваліся ў Расію. Яе знаходжанне там доўжылася сем гадоў. За гэты час малая радзіма Якуба Міско — вёска Чамяры на Слонімішчыне — знаходзілася пад рознымі ўладамі. Калі вярнуліся ў Чамяры, яны ўжо ўваходзілі ў склад Польскай Рэспублікі. Да вяртання Якуб Міско паспеў павучыцца ў расійскай пачатковай школе. Яго бацькі, бедныя сяляне ў Расійскай імперыі, заставаліся такімі і ў часы польскай улады. Якуб Міско даволі рана стаў усё гэта ўсведамляць.

На момант пачатку навучання ў Віленскай беларускай гімназіі ён ужо заўзяты яе праціўнік. У падпольным часопісе вучняў гэтай гімназіі быў надрукаваны яго верш «Наперад». Там спраўдзены барацьбітоў супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту натхнілі наступныя радкі: «Наперад, да лепшае долі! Наперад, да сонца, да зор! Мы ў цемры не можам жыць болей, // Нам трэба святло і прастор!» Малады чалавек настолькі ўдзягнуўся ў барацьбу супраць сацыяльнага і адначасова антыбеларускага рэжыму, што яго ні раз і ні два выключалі з гімназіі, кідалі за кратамі. Неаднойчы пазбаўляўся свабоды і пасля заканчэння вучобы.

Працаваў у галоўным сакратарыяце арганізацыі «Змаганне», кіраваў рэдакцыяй віленскай «Беларускай газеты».

Апошняя для Якуба турма за польскім часам — Лукішкі ў Вільні. Адтуль яго прывозілі на апошні судовы працэс — «Маладой грамады». Разам з ім судзілі яго папечнікаў Валянціна Таўлая і Піліпа Пестрака. Судовыя пасяджэнні праходзілі шэсць дзён. На календары быў трэці месяц трыццаць сёмага. Усіх траіх транспартавалі з Лукішак у кайданах. Усе тры былі не згодны з абвінавачаннем і вельмі рашуча аб гэтым заяўлялі. Праўда, перад самым будынкам кайданы здымалі. Кожны з іх бліскуча выступіў на судзе. Вось што пачулі судзі ад Якуба: «Любоў да свайго прыгнёчанага народа, да роднай мовы мы ўсмакталі з малаком нашых матак, любоў гэтая з намі назаўсёды, і вы, панове, судзіце нас за яе — за любоў па свяшчэнным праве жывіцца!»

Ён горача вітаў вызваленчы паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь восенню 1939 года. Будучы актыўным удзельнікам рэвалюцыйнага руху, радаваўся, што ўсталявалася ўлада, за якую ён змагаўся. Але новая ўлада 1 лістапада 1939 года абвясціла гэтага чалавека недарэчным для грамадства «правакатарам», пазбавіла волі.

Цяжка сказаць, як бы склаўся лёс Якуба Міско, каб у яго справу не ўмяшаўся першы сакратар ЦК КП (б) У. У трэцім дэкадзе красавіка 1940 года яго вызвалілі і рэабілітавалі.

Пасля вызвалення з савецкай турмы Якуб Міско некалькі месяцаў правёў на радзіме, затым накіраваўся ў Ліду, дзе стаў працаваць літсупрацоўнікам раённай газеты «Уперад». Тут сустрэў Вялікую Айчынную вайну. Чатыры гады змагаўся на фронтах супраць германскіх агрэсараў. Пачынаў радавым, Вялікую Перамогу сустрэў маёрам. Затым да 1947 года служыў у Германіі. З 1947 да 1976 г. працаваў у «Сельскай газеце». У 1948 годзе паступіў у Баранавіцкі дзяржаўны настаўніцкі інстытут, які паспяхова скончыў у 1949 годзе. З 1976 да 1981-га — у часопісе «Коммунист Белоруссии».

Якую ж спадчыну пакінуў пасля сябе?

Самы вялікі яе сегмент — журналісцкія матэрыялы. Гэта — хрэстаматычны дапаможнік для тых маладых людзей, якія робяць першыя крокі ў журналістыцы. Не менш удалымі атрымаліся дакументальная аповесць «Было яно калісьці...», аповяданні, гумарэскі. Трэці сегмент: артыкулы пра вядомых дзеячаў Заходняй Беларусі, у якіх арганічна спалучаюцца ўспаміны і бліскучы аналіз. Чацвёрты сегмент

выдае ў ім выдатнага літаратурнага крытыка. Вычарпальна паказана мастацкая каштоўнасць кніг Максіма Танка, Янкі Брыля, Алеся Адамовіча, Міхася Машары, Віктара Казько. Пяты сегмент: узорныя ва ўсіх адносінах пераклады на беларускую мову твораў К. Брандыса, М. Жулаўскага, Е. Пулугранта, М. Каўнацкай. Пра іх можна смела казаць: копія не горшая за арыгінал», бо дасканала ведаў некалькі замежных моў.

Фінальная кропка на жыццёвым шляху ўраджэнца вёскі Чамяры была пастаўлена 23 кастрычніка 1981 года.

39 гадоў таму ўбачыла свет кніга «Маё маўклівае сэрца». Яе выданне — заслуга народнага пісьменніка Беларусі Янкі Брыля. Ён выступіў тут і ўкладальнікам, і рэдактарам, і аўтарам уступнага слова. Гэта самае лепшае з таго, што напісаў за сваё жыццё Якуб Герасімавіч. Змястоўная частка першага раздзела — дакументальная аповесць «Было яно калісьці...». У другі ўвайшлі нарысы, артыкулы, гумарэскі. Ва ўступным слове Янка Брыль згадваў: «Найлепш пісалася яму тое, што звязана з былой Заходняй Беларуссю, з яе горкай нядолай, са слаўнай барацьбой яе найлепшых сыноў і дачок за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. У гэтай цікавай, высокакультурнай публіцыстыцы амаль усюды натуральна і неабходна прысутнічае аўтар — як актыўны ўдзельнік многіх галоўных падзей свайго часу, са сваім глыбінным веданнем прадмета, са сваёй ідэйнай перакананасцю, грунтоўна правераанай у выпрабаваннях на сталасць».

Заслугі пісьменніка, журналіста, пісьменніка былі высока ацэнены. За ўдзел у Вялікай Айчынай вайне ўзнагароджаны пяццю баявымі ордэнамі. 55 гадоў таму Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. Казлоў змацаваў сваім подпісам Указ аб прывясненні Якубу Герасімавічу ганаровага звання «Заслужаны дзеяч культуры Беларускай ССР».

Міхаіл СТРАЛЕЦ

Пісаў пра жыта і пра сосны...

У Слоніме на вуліцы Дабрыяна, 8 цяпер жывуць іншыя людзі. Я старэаюся ў тым раёне быццэ рэдка. Бо калі праходжу каля хаты, дзе жыў паэт Анатоль Іверс (Іван Дарафеевіч Міско) са сваёй жонкаю Нінай Паўлаўнай, сэрца пачынае шчымець ад таго, што ўжо няма ў жывых гэтага сціплага чалавека і цікавага паэта. Яго не стала ў кастрычніку 1999 года, а крыху раней памерла і Ніна Паўлаўна. Калі быў вольны час, я спяшаўся сюды.

«Пажаніліся мы летам 1945 года, — расказвала Ніна Паўлаўна. — А пазнаёміліся ў рэдакцыі слонімскай газеты «Вольная праца», дзе я працавала літработнікам. Мне ён вельмі спадабаўся. У Слоніме не бачыла і не сустракала прыгажэішага за яго мужчыну. Хача на першы погляд здавалася, што звычайны. Але заўсёды быў і заставаўся нейкім не такім, як усе, ды яшчэ паэтам. Вершы яго мне таксама падабаліся. Асабіста мне муж прывітаў толькі адзін — «Развясцілі хмары». Але ніколі на гэта не крыўдавала...»

Гэты верш быў надрукаваны ў апошнім зборніку Анатоля Іверса «Травень» (1997). У ім ёсць і такія радкі:

*Сяброўка трапілася мне
Не горшая, чым цярыў.
І перастала ўжо цярынець,
Развясцілі хмары...*

Так, хмараў у яго жыцці было шмат. Нарадзіўся 15 мая 1912 года ў вёсцы Чамяры. Праз два гады сям'я падалася ў бежанства. Жыў ў Казанскай губерні і ў Кіеве. Вярнуўся толькі ў 1918 годзе.

Анатоль Іверс.

За гэты час Ваня навучыўся чытаць па-руску, а ў родных Чамярах пайшоў «перавучацца» ў польскую пачатковую школу. Але хацелася вучыцца ў беларускай. Аднойчы летам з Віленскай беларускай гімназіі прыехаў старшакласнік Казімір Чартовіч, які за лета падрыхтаваў некалькі дзяцей да паступлення ў яе. Сярод іх быў і Іван Міско. У гімназіі пазнаёміўся з Алесем Салагубам, Язэпам Урбановічам, Міхасём Васільком. Хлопцы раскідвалі лістоўкі, вывешвалі чырвоныя сцягі, наслі ў турму мопрарўскай перадачы для вязняў, расклеівалі плакаты, хадзілі на дэманстрацыі рабочых. Аднойчы паліцыя раззганала забастоўшчыкаў. Некалькі дзясяткаў гімназістаў былі выключаны з гімназіі. У тым ліку

і Іван Міско, якога пад канвоем прывезлі ў Чамяры і пад распіску здалі бацькам. Пасля былі спробы працягнуць адукацыю ў Клецкай і Навагрудскай гімназіях, але і адтуль «бунтара» выключылі. «Універсітэты» закончылі ў 1931 годзе, пасля чаго вярнуўся ў родную вёску.

Адзін з вечароў да яго зайшоў незнаёмец, перадаў прывітанне ад Валянціна Таўлая і папрасіў падпісацца пад Дэкларацыяй сялянска-рабочых пісьменнікаў Заходняй Беларусі. Дэкларацыя і першы верш Івана Міско пад псеўданімам Анатоль Іверс былі апублікаваныя ў першым студзенскім часопісе «Літаратурная старонка» за 1934 год. Праўда, наклад быў канфіскаваны, але з друкарні ўсё ж удалося вынесці некалькі нумароў.

Праз некаторы час вершы Анатоля Іверса часта змяшчаліся ў выданнях «Літаратурная старонка», «Калоссе», «Беларускі леталіт», «Шлях моладзі», «Наша воля», «Асва». А ў верасні 1939 года ў Вільні выйшаў яго першы паэтычны зборнік «Песні на загонах».

Калі пачала выдавацца раённая газета «Вольная праца», яе першы рэдактар Іосіф Чарняўскі запрасіў Івана Міско на пасаду літсупрацоўніка. А ў 1940 годзе кіраўніцтва пісьменніцкай арганізацыі БССР на сваім вызначеным пасяджэнні ў Беластоку прыняло яго ў Саюз пісьменнікаў.

У гады Вялікай Айчынай вайны ўзначальваў Слонімскаю падпольную антыфашысцкую арганізацыю і быў намеснікам камандзіра партызанскага атрада імя Дзяржынскага па разведцы. У лесе выдаваў антыфашысцкую газету «Барацьба», лістоўкі, дапамагаў выпускаць падпольную «Вольную працу».

Вайна прайшла праз яго сэрца і душу. Страціў першую жонку і бацьку. Ды і сам быў на валаску ад гібелі. Пасля вайны, замест творчай працы, працаваў на смалазаводзе, у хіміягасце, а калі пайшоў на пенсію — быў адказным сакратаром Слонімскага раённага аддзялення таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. Першы пасляваенны зборнік вершаў «З пройдзеных дарог» выйшаў толькі ў 1970 годзе. У яго ўвайшлі вершы, напоўненыя пацудоўнай шчырай любові да роднага краю і яго працавітых людзей, а таксама паэма пра камсамольца Валодзьку Бялько.

Трэцяя кніга паэзіі Анатоля Іверса пабачыла свет у Мінску ў 1982 годзе. Ва ўступным слове да яго Алег Лойка трапіна заўважыў, што «вершы Анатоля Іверса другой паловы 1960—1970-х гадоў раскрылі жыццёвы лёс паэта найбольш шырока і глыбока, і іх дэкларацыя — частцей за ўсё менавіта ёмістыя паэтычныя формулы жыцця і барацьбы, вернасці Радзіме, праўды лёсу чалавечага, як, напрыклад, гэтыя:

*Таварышы, павеце,
Хачу не проста жыць,
Хачу да самай смерці
Радзіме паслужыць».*

Нялёгка было ў правінцыі жыць, але вершы пісаліся і выдаваліся новыя кнігі: «Я пайшоў бы ўслед за летам...» (1987), «Прыдарожныя сосны» (1995), «Травень» (1997) і іншыя. Васіль Быкаў аднойчы сказаў: «Анатоль Іверс шмат дзясяткаў гадоў сумленна і мужа працаваў на карысць свайму народу і яго літаратуры».

Сяргей ЧЫГРЫН

На Залатоў горцы ў Мінску, там, дзе знаходзіцца Палац мастацтва, некалі былі каталіцкія могілкі. Калі б адбыўся цуд, і былыя пахаванні паўсталі з небыцця, можна было б напаткаць многія знакі і прозвішчы. Не засталася б незаўважанай і магіла з вялікім каменнем, надпіс на якім сведчыць: «Ад удзячных падданных сялян». Хоць прозвішча таго, хто спачывае пад ім, многім наўрад ці штосьці сказала б: Дамінік Манюшка. У лепшым выпадку нехта ўспомніў бы вядомага кампазітара Станіслава Манюшка. Ці прыгадаў яго бацьку Чэслава. Падумаў бы, што Дамінік — іх сваяк. Што праўда, то праўда. Дамінік Манюшка — дзядзька Станіслава. Але не толькі гэтым ён заслугоўвае добрай памяці...

Дамінік Манюшка.

Сціборскі, які прайшоў курс політэхнічнага навучання ў Парыжы. Лекарам працаваў Дамінік Пожняк, таксама высокадукаваны спецыяліст. Выкладчыкамі станавіліся і мясцовыя. Архівы захавалі прозвішча аднаго з іх — селянін Андрэй Клянцік. Відаць, гэта не сапраўднае яго прозвішча. Бадай, паходзіў з суседняй вёскі Клянцік, таму і называлі яго Клянцічкі. Магчыма, ён праводзіў з вучнямі практычныя заняткі па земляробстве, бо навучанне рацыянальнаму гаспадаранню на зямлі ў «мужчынскай» школе з'яўлялася адным з прыярытэтных кірункаў. Манюшка клапаціўся і аб набыцці найноўшага сельскагаспадарчага інвентару. Дамогся нават, каб з вядомай варшаўскай фабрыкі Эванса прывезлі ўдасканаленыя інструменты для правядзення практычных заняткаў.

свабоднымі людзьмі. Дазволіў ім нават стварыць незалежны вясковы суд, хоць і пакінуў права апеляцыі да сябе. Але перадача зямлі сялянам не была аформлена дакументальна. Прымаючы пад увагу тагачасныя палітычныя абставіны ў краіне, пры ўсім жаданні гэта было немагчыма. Улады не падтрымлівалі падобныя папярэнні, а калі сярод удалых знаходзіліся нямногія ахвотныя даць вольную, ім усяляк чынілі перашкоды.

Сук, самім падсечаны

Аднак Дамінік Манюшка гэтаму не надаваў асаблівай увагі, успрымаючы ўсё звычайнай фармальнасцю. Для яго клопат аб сялянах па-ранейшаму заставаўся галоўным. І, як ні здзіўна,

Сен-Сімон з Ігуменшчыны

Ідэі маладосці не страціў

Карані роду Манюшкаў — на Падляшчы, але асобныя прадстаўнікі яго звязалі свой лёс з беларускай зямлёй, калі перайшлі на службу ў Вялікае Княства Літоўскае. Паступова дасягнулі поспеху. Дзед будучага кампазітара, таксама Станіслаў, сябраваў з гетманам ВКЛ Міхаілам Казімірам Агінскім. Ад яго атрымаў Смілавіцкае графства — само мястэчка і ваколіцы. Сям'я ў яго была вялікая: дзесці дзяцей. Пасля смерці зямлю падзялілі пароўну. Чэслаў — бацька Станіслава-кампазітара — атрымаў Убель. За Казімірам, адным з заснавальнікаў Віленскага тапаграфічнага таварыства, які аказаў вялікі ўплыў на пляменніка, засталіся Смілавічы. А Дамініку адышлі надзелы паміж Смалявічамі і Смілавічамі. Хоць яго старэйшыя (нарадзіўся 6 ліпеня 1787 ці 1788 года, Чэслаў быў маладзейшы на два гады, а Казімір — на сем) мог прэтэндаваць на тую ж Смілавічы ці Убель. А вясковая глуш яму неабходна была з іншай нагоды...

Скончыў Віленскі ўніверсітэт са ступенню доктара права. Прысвяціў бы сябе навуцы, але пачалася Айчынная вайна 1812 года. Належаў да тых, хто ўскладаў спадзяванні на Напалеона па аднаўленні Рэчы Паспалітай. Чым гэта скончылася — вядома. Аднак доўга не перажываў. У душы засталася тое, чым захапіўся ў час студэнцтва. Дамініка вабілі ідэі філосафаў-утапістаў аб будове справядлівага грамадства, ліквідцыі эксплуатацый чалавека чалавекам. Быў перакананы, што захадамі да ажыццяўлення гэтага павінна стаць асвета народа. Аднадумца знайшоў у асобе брата Казіміра.

Казімір Манюшка быў прызначаны ганаровым куратарам школ Ігуменскага павета. Ахвяраваў вялікія сумы на іх у Смілавічах, дзе пасяліўся. Заснаваў парк з экзатычнымі дрэвамі і кустамі. Падтрымалі яго жаданні Дамініка і Чэслаў. Толькі і першы, і другі грашма асабліва дапамагчы не маглі. Ды на гэта ён і не спадзяваўся, сякія-такія спадкі і сам меў. Больш разлічваў на маральную падтрымку.

Навучанне па замежным узору

Першае, што зрабіў, атрымаўшы зямлю ў спадчыну, — падзяліў на ўчасткі па колькасці сялянскіх сем'яў. Адмовіўшыся ад рассялення прыгонных у вёсках, як гэта практыкавалася, кожнай сям'і пабудоваў асобную сядзібу. Дазволіў сялянам займацца не толькі земляробствам, але і жывёлагадоўляй, выдзеліўшы для гэтага лугі. Атрымалі яны таксама і ўчасткі лесу, месца для доўлі рыбы. Парушыўся, каб кожная сям'я на сваім надзеле выдзеліла месца для агародаў. Каб мець спадкі для ажыццяўлення іншых задум, частку зямлі пакінуў сабе. З сялян браў чыста сімвалічны чынш.

Грошы ў асноўным ішлі на ўтрыманне школы. У Радкаўшчыне адкрыў для хлопцаў, у Пацічове — для дзячат.

За ўзор навучання ў іх узяў замежны вопыт. У той час вялікай папулярнасцю карысталася Бел-Ланкастэрская сістэма, прапанаваная незалежна адзін ад аднаго англійскімі педагогамі Эндру Белам і Джозефам Ланкастэрам. Зацікавілі Дамініка і ідэі швейцарскага педагога Іагана Генрыха Песталоцы, перакананага, што кожнае дзіця ад нараджэння па-свойму таленавітае. Найбольшае значэнне ён бачыў у прыроднаму навучанні.

Школа для хлопчыкаў складалася з двух ступеняў, ці, як называў іх сам Манюшка, аддзелаў. У першым ужывалася метадыка Песталоцы. Дзеці развівалі сваю памяць, вучыліся лагічна мысліць. Другі аддзел працаваў па метады Ланкастэра. Найбольш здольныя з'яўляліся настаўнікамі для малодшых. Пазней асобныя з іх самі станавіліся педагогамі. А вось у школе для дзяўчатак праграма была больш простая. Выпускніцы, навучыўшыся чытаць і пісаць, атрымлівалі і практычныя навыкі. Праводзіліся заняткі па рукадзеллі, ветэрынарыі, земляробстве.

У «мужчынскай» школе праграма была шырэйшая. Асабліва ў другім, вышэйшым аддзеле, разлічаным на два гады. Асноўнымі дысцыплінамі з'яўляліся Закон Божы, арыфметыка, чытанне стараславянскае, рускае і польскае, геаграфія, чарчэнне. Ладзіліся і ўрокі пчальарства, земляробства, ветэрынарыі. Сялянская праца цяжкая, таму Манюшка клапаціўся аб здароўі сваіх выхаванцаў. Праводзіліся гімнастычныя заняткі. Для лепшага харчавання дзяцей вырошчываў агародніну, пасадзіў фруктовы сад, для лекаў — батанічны. У іх школьнікі дагледжалі дрэвы і сельскагаспадарчыя культуры, а ўраджай ішоў у агульнае карыстанне.

Заняткі праходзілі з восені да вясны, пакуль не пачыналіся асноўныя палывыя работы. Аднак і потым пры вольнай хвіліне асобныя вучні сляшаліся ў школу. Працавалі ў хімічнай лабараторыі, фізічным кабінэце, у бібліятэцы, бралі кнігі. Апошняя радаць для іх звычайна прыпадала на змовы час. Ахвотныя да чытання доўгімі вычарамі бавілі не адну гадзіну пры лучыне.

Імператар зацікавіўся і...

Навучанне было на высокім узроўні, бо Дамінік Манюшка падбіраў годных настаўнікаў. Хоць гэта давалася няпроста. У далёкія мястэчкі ехаць згадліся нямногія. Але трапляліся і гэтакія апантаныя, як і сам прыхільнік утапістаў. Галоўным выкладчыкам у Радкаўшчынскай школе згадзіўся стаць аптэкар

Пра добрае чуткі заўсёды ідуць далёка. Весткі пра справы ў Радкаўшчыне і Пацічове дайшлі да Пецярбурга. Імператар Мікалай I захацеў мець больш поўнае ўяўленне пра ігуменскія школы і накіраваў на Міншчыну генерала Сяргея Строганова. Сяргей Рыгоравіч таксама праславіўся як мецэнат, быў калекцыянерам. З задавальненнем сабраўся ў наблізкую камандзіроўку. Убачаным застаўся вельмі задаволены. У асобе Дамініка Манюшкі ён убачыў чалавека, па-сапраўднаму заклапочанага справай адукацыі народа.

Пасля вяртання ў сталіцу падзяліўся ўражаннямі з Мікалаем I. Але, хоць і належаў да людзей, найбольш прыбліжаных да яго, апошняе слова заставалася не за Строгановым. Хоць ніякіх звестак аб выніках гаворкі не захавалася. Ды Мікалай I, у цэлым прыхільна аданіўшы дзейнасць Манюшкі, відаць, дапамагаць яму не збіраўся.

Капіца ў Радкаўшчыне.

А дапамога якраз і патрабавалася. Школы вымагалі вялікіх фінансавых выдаткаў, а сродкаў у Дамініка станавілася ўсё менш і менш. З дзяржаўнай казны не атрымаў ні капейкі. Не збіраліся ўлады і прапагандаваць вопыт навучання і выхавання дзяцей на Ігуменшчыне. Нічога лепшага не прыдумалі, як у 1838 годзе выдасць загад аб закрыцці школы ў Радкаўшчыне. У Пацічове, праўда, працавала яшчэ некалькі гадоў.

Педагагічная справа — толькі адзін бок дзейнасці Дамініка Манюшкі, які ўвогуле шмат клапаціўся аб паліпшэнні жыцця народа, падтрымцы гуманістычных ідэй свайго часу. У Радкаўшчыне і Пацічове, па сутнасці, адсутнічала прыгонніцтва, яго падданых з'яўляліся

па сутнасці, падыскаў сук, на якім сядзеў. Многія, скончыўшы школу, ужо не задавальняліся сваім сацыяльным становішчам. Бяда толькі, што яны, набыўшы адпаведныя веды, заставаліся сацыяльна і палітычна несвядомымі. А сёй-той нават успрымаў свайго дабрадзея эксплуататарам. Патрабавалі таго, чаго ён перы ўсім сваім жаданні даць ім не мог. Некаторыя нават убачылі ў ім свайго галоўнага ворага. Непрыязнасць прывяла да бунту. Манюшка даваўся пераязджаць у Мінск, дзе ён і правёў свае апошнія гады, а 26 верасня 1848 года памёр ад халеры.

Пасля сябе пакінуў завянчанае, паводле якога ўсю сваю зямлю перадаваў сялянам. Крыўды на іх не затаіў, а калі чаго жадаў, дык адно лепшай долі. Аднак гэты тастамент застаўся толькі на паперы, бо прыгонная сістэма, што па-ранейшаму панавала ў Расіі, не дазвала яго ажыццявіць.

У Радкаўшчыне пачалі гаспадарыць Чэслаў і Альжбета Манюшкі — бацькі Станіслава Манюшкі. Пазней сюды часам наведваўся і сам ён, прыезджаючы на Радзіму, вяртаючыся з далёкіх паездак. Але ні ў Радкаўшчыне, ні ў Пацічове ўжо не засталася ранейшага росквіту: Чэслаў, у адрозненне ад брата, не працягнуў зацікаўнасці да ўзорнага вядзення сельскай гаспадаркі, ды і не валодаў такімі арганізатарскімі здольнасцямі, як Дамінік.

Адам Кіркор, які наведваўся сюды ў канцы XIX стагоддзя, пісаў у «Жывописной России», што тут «усё разбурылася і знішчылася». Разам з тым канстатаваў: «Аднак і да гэтага часу сяляне Радкаўшчыны многім адрозніваюцца ад сваіх суседзяў, а імя Манюшкі і цяпер паважаецца ў сялянскім асяродку».

Сёння ж гэтых мясцін зусім не пазнаць. На месцы былой сядзібы Дамініка Манюшкі толькі рэдкая кустоўка, што расце каля дарогі Пекалін — Верхмень, ды высокая лістоўніца. А яшчэ ледзь прыкметныя камяні, якія некалі з'яўляліся фундаментам дома. Каля самай жа дарогі — некалькі валуноў. Адзін з іх — вышэйшы за чалавечы рост. На паверхні яго ледзь прачытваецца, што некалі тут была агранімацыйная школа. Верхняя частка пліты адбіта і згубілася, а менавіта на ёй значылася імя і прозвішча заснавальніка. Гэты помнік у памяць аб браце і яго добрым пачынанні ў свой час паставіў Чэслаў Манюшка.

Не захавалася і магіла на Залатоў горцы. Разбураны помнік каля былога маёнтка. Ад усведамлення гэтага сумна на душы і цяжка на сэрцы. Калі штосьці і радуе, дык толькі тое, што паміць пра мецэната паступова вяртаецца. А жыве памяць пра чалавека — значыць, і сам ён жыве.

Простыя рэчы

Каштоўныя «якары» чытання

Пра асаблівую асалоду і ацаленне чытаннем — тое, чаму аддае ўвесь вольны час пісьменніца, супрацоўніца часопіса «Алеся» Алена Брава, — сённяшнія разважанні літаратаркі, дзе ў яе атрымалася злучыць філасофскую глыбіню і жыццёвыя практычныя псіхалагізм.

Паляванне на мінулае

Вольны час я прысвячаю чытанню. Не магу назваць гэты занятак хобі — хіба ў той ступені, у якой хобі з'яўляецца самое жыццё.

Чытанне заўсёды было для мяне больш важным за напісанне ўласных твораў. Прычым ніякі гаджэт не здольны замяніць кнігу.

Падзяляю меркаванні пісьменнікаў: ад Дастаеўскага «Гэтага аднаго досыць на цэлае жыццё» да хрэстаматыяна Янкі Брыля «Чытаць — гэта свята і праца».

У юнацтве шукаеш у кнігах здагадкі пра будучыню. Калі значная частка жыцця за плячымі, а многае, што цябе атачала, наогул знікла, палюеш на мінулае: на тое, што разбудзіць эмацыянальную памяць.

Падсвечанае сэрцам

У псіхалогіі ёсць практыкаванне, якое вучыць назапашваць станоўчыя эмоцыі. Зафіксаваная пэўным чынам эмоцыя заведзе якарарам. Як «заякарыць» радасць? У хвіліны, калі табе добра, трэба засяродзіцца на гэтым стане і дакрануцца да кропкі на прыдаванні. Забяспечыць сабе порцыю шчасця (у адсутнасці прамога да таго стымулу) нібыта можна, калі дакрануцца да той самай кропкі. Прынамсі, так запэўніваюць псіхологі.

Ніколі не выпрабавала дзейнасць гэтага метаду, як і іншых псіхалагічных штучак нахаштаў афірмацый, візуалізацый, сімаронскіх рытуалаў. Але «якары», вядома, існуюць. Як і асаблівыя хвіліны жыцця, калі ўсё, што адбываецца,

Алена Брава.

нібыта асвятляецца імгненнай фотаўспышкай — каб захавацца ў памяці. Толькі адбываецца гэта не па ўказанні мазгавога штаба, а... Незразумела, шчыра кажучы, чаму тое ці іншае, часам малазначнае ўражанне ты асуджана ўсё жыццё захоўваць у далёкіх архівах памяці. Пра тое і не здагадаешся, пакуль нейкі «якар» раптам не выцягне падсвечаную сэрцам «карцінку» на паверхню.

Напрыклад, чытаю ў кнізе: «Гарбата ў тэрмасе была моцная і вельмі гарачая, я сядзела на мокрай траве і піла з металічнай накрыўкі...» — і ахоплівае пранзілівае пацучцё пазнавання. Так, мокрая трава і вельмі гарачая, моцная, салодкая гарбата! Вядома, чорная. Я п'ю яе маленькімі глыткамі з металічнай накрыўкі тэрмаса. Калі гэта было? Са мной ці з кімсьці іншым? Ага, вось: мне гадоў дванаццаць, я сяджу на траве каля закінутага калодзежа, уся прастора вакол зарасла лопухам ды цукорай. Толькі што прайшоў дождж, на лісце лопуха

кайфуе вялікі слімак. Мама заварвала гарбату ў тэрмасе, і мы адпраўляліся на доўгі шпацыр за горад, у поле ці лес. Вобраз з кніжкі выявіўся ідэальным «якарарам», які выцягнуў з глыбінь памяці маленькую, але асабста для мяне вельмі каштоўную ракавінку ўспаміну. Тым больш што мамы са мной больш няма... Дзякуй, аўтар!

Кропкі ўключэння

Можа, існуе нейкае аўтаномнае поле пацучцёвай памяці? Ціха гудзе сабе, вібруе, і варта зачэпіцца вокам за патрэбны радок у кнізе, як уключаецца прыдонны гул, усплываюць шолохі, пахі, смакі...

Нядаўна зачаліся поглядамі за апісанне ў кнізе летняй танцпляцоўкі — дашчанай, рыпучай, вышчарбленай сотнямі ног. Гэты «якар» вынес з мінулага вобраз танцавальнай пляцоўкі пад адкрытым небам у барысаўскім парку імя Горкага. Драўляная сцена з аблулленай фарбай, на якой выступалі вакальна-інструментальны ансамблі... Танцпляцоўкі ўжо няма, але яна засталася ў «адкладах пароды», на якія падобная мая памяць аб Барысаве: 70-я, 80-я, 90-я... Па выхадных на танцпляцоўцы збіралася барысаўская моладзь. Залёнае мора парку шумела вакол, бурліла, як нейкі пажыўны булён, як першапачатковая пратэплазма, пад шатамі дрэў завязваліся раманы. Там пазнаёміліся мае бацькі і бацькі як мінімум паловы цяперашняй жыхароў Барысавы. А потым у парк заезджалі вясельныя картэжы, фатаграфаваліся каля скульптуры з бэльмы мядзведзямі.

Такія кропкі ўключэння эмацыянальнай памяці маюць не толькі сентыментальную каштоўнасць. Гэта і адпачынак, і схованка, і суцяшэнне, і задавальненне — доўгае, бо кніга, у якой выявіўся «якар», не адпраўляецца на паліцу адразу, а ляжыць побач на сталі, перачытваецца. Дарэчы, перачытанне даўно любімых кніг — асаблівая асалода: за гады

нешта змяняецца ў табе — і ўжо інакш складаецца ўзор шкельцаў калейдаскопа, і ты ў думках спрачаешся з аўтарам там, дзе раней згадлася, і ўсміхаешся з разуменнем там, дзе калісьці думалася: ну не, не можа быць!

Далучацца да памяці

Я належу да пакалення, якое вырасла з канстатацый «Кніга — найлепшы падарунак», і дагэтуль упэўнена ў справядлівасці гэтага сцвярджэння. Штогод дару сабе на дзень нараджэння кнігу. Грунтоўна выбіраю, хоць чаго там — загадзя ведаю, якую менавіта хачу атрымаць, але перабіраць кнігі, гартаць, удыхаць іх пах, выхопліваць вачыма па некалькі радкоў з кожнай — частка майго свята. Яно пачынаецца з прадування кнігі.

Сёлета зрабілі падарунак — мне, дужа каштоўны. Некалькі дзясяткаў набраных на камп'ютары старонак (яны маглі б стаць кнігай або натхніць на яе стварэнне) прачытала адразу. Мая далёкая сваячка па ліні бацькі, якая нарадзілася ў канцы XIX стагоддзя за паўсотні кіламетраў ад Барысавы, адказвае на пытанні сваёй унучкі пра гісторыю сям'і, роду. Гэтая жанчына пражыла доўгае жыццё; яе ўспаміны запісала ў 70-х гадах мінулага стагоддзя і захавала тая разумніца ўнучка. Некаторыя звесткі я адшукала сама. Аповесць роду, у якой адбілася ўсё жалезнае XX стагоддзя з яго самай страшнай вайной, генацыдам, болей страг, але і з неверагоднай жыццёстойкасцю, духоўнай сілай маіх продкаў... Ад бабুলі мне было вядома, што пакуль мой дзядуля быў у Чырвонай арміі, яна з малымі дзецьмі хавалася ў лесе ад карнікаў; падчас адной з тых аблаў была спалена вёска, у якой жыла бабуля, а немаўля на яе руках загінула. Сваячок я даведалася і пра лёс далёкіх сваякоў... Памяць — моцны «якар», які далучае да гісторыі, да ланцуга продкаў, у якім ты — усёго толькі звяно.

Алена БРАВА

зваротная сувязь

Цеплыныя ўз'яднання

У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» на канале «Культура» Беларускага радыё выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» з празаічнымі творами.

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе астаронкі рамана Лідзіі Арабей «Іскры ў папалішчы». У «Радзёбібіліятэцы» гучыць твор Франсуазы Саган «Крыху сонца ў халоднай вадзе». Апавадзіні чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і анонсам штогдзённіка «ЛіМ».

У праекце «Прачулым радком» у суботу і нядзелю аматары паэзіі змогуць паслухаць вершы народнага паэта Максіма Танка і паэтаў Заходняй Беларусі. Праграма прысвечана Дню народнага адзінства.

Змест перадачы «Радзётэатр плюс» у выхадны складзе радзёверсія твора Івана Мележа

«Людзі на балоце» (да 90-годдзя інсценіроўшчыка Т. Абакумоўскай).

Юным прыхільнікам мастацкага вярчання канал «Культура» прапануе з панядзелка да пятніцы чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Гэтымі днямі гучыць гісторыя Генадзя Аўласенкі «Вася Лайданчкін у краіне казак». У суботу і нядзелю ў перадачы «Дзіцячы радзётэатр» прагучаць выбраныя радзётэатры з фонду. Штгоначар у 21.00 для маленькіх выходзіць «Вячэрняя казка».

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». Радзёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» гэтага пісьменніка, якая гучыць на «Культуры» ў нядзелю і сераду, прапануе сустрэчу з паэтам, лаўрэатам Нацыянальнай прэміі 2022 года Алесем Бадаком.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radio-kultura.by і ў сацыяльных сетках.

18 верасня — 105 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Зайцава (1917—1992), беларускага літаратуразнаўца-славіста, перакладчыка.

18 верасня — 80-гадовы юбілей святкуе Ніна Марчанка (1942), беларускі мастацтвазнаўца.

20 верасня — 75-годдзе святкуе Таццяна Мдывані (1947), беларускі музыказнаўца, педагог.

21 верасня — 90 гадоў з дня нараджэння Дайра Слаўковіча (1932—2010), беларускага празаіка.

21 верасня — 75-годдзе адзначае Валеры Ліпневіч (1947), беларускі пісьменнік, крытык, перакладчык.

23 верасня — 105 гадоў з дня нараджэння Давіда Фактаровіча (1917—1993), беларускага літаратуразнаўца.

24 верасня — 70-гадовы юбілей святкуе Таццяна Ліхачова (1952), беларуская актрыса, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

16 верасня — у дзіцячую бібліятэку № 2 на творчую сустрэчу з пісьменніцай Святланай Бахновой. Пачатак у 13.00.

21 верасня — на пасяджэнне літаратурнай гасціўні «Верасок» (вул. Адзінцова, 4). Пачатак у 17.00.

22 верасня — у паэтычны клуб «Парнас» пры публічнай бібліятэцы № 5 на творчую сустрэчу з паэтэсай Людмілай Воранавай. Пачатак у 18.00.

22 верасня — на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым у паліклініцы № 8, прысвечаную Дню народнага адзінства. Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзясні Барсук
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Далзімава
Жана Запарытка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі
і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настануўцаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друк 15.09.2022 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 685

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2187
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюць. Гэтыя рупакісы можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з канонамі Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

